

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 47 став 1 точка 6 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/2010) и член 2 став 1 точка 29 и член 64 став 3 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/2007, 90/2009 и 67/2010), Советот на Народната банка на Република Македонија донесе

ОДЛУКА

за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/2012)

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа одлука се пропишува методологијата за утврдување на стапката на адекватност на капиталот на банка и на нејзините елементи.

2. Стапката на адекватност на капиталот се пресметува како однос помеѓу сопствените средства на банката утврден согласно со главата III од оваа одлука и активата пондерирана според ризикот утврдена согласно со точката 28 од оваа одлука.

3. Банката е должна постојано да одржува стапка на адекватност на капиталот којашто не може да биде пониска од 8%.

Гувернерот на Народната банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: Народната банка) може да пропише повисок процент од 8% доколку тоа е потребно поради природата, видот и обемот на активностите коишто ги извршува банката и ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

4. Банката е должна да обезбеди соодветно ниво на сопствени средства во зависност од видот и обемот на финансиските активности и висината на ризиците коишто произлегуваат од извршувањето на тие активности.

Делот од сопствените средства потребен за покривање одреден ризик не може истовремено да се користи за покривање други ризици.

5. Во случаите кога банката е предмет на консолидирана супервизија и изработува консолидирани финансиски извештаи на банкарската група, е должна да ја утврдува адекватноста на капиталот на индивидуална и на консолидирана основа.

II. ДЕФИНИЦИИ

6. Одделни изрази употребени во оваа одлука го имаат следново значење:

1) **Нематеријални средства** се средствата поврзани со основањето, лиценците, патентите, концесиите и заштитните знаци (вклучително и предоговорите за нивно стекнување/користење) и гудвилот. Програмската поддршка (англ. software) или програмската поддршка во развој не се сметаат за нематеријални средства. Нематеријалните средства се искажуваат во нето-износ, намалени за износот на акумулираната амортизација и загубите за оштетување;

2) **Портфолиото за тргување** ги опфаќа позициите во финансиски инструменти и стоки коишто банката ги држи заради тргување (во свое име и за своја сметка и во име и за сметка на нејзините клиенти), позиции коишто се јавуваат кога банката добила овластување да настапува како поддржувач на пазар (англ. market maker) или позиции коишто се чуваат заради заштита на вредноста (англ. hedging) на другите позиции во портфолиото за тргување. Овие позиции се чуваат за да се оствари приход од нивна продажба на краток рок и/или да се оствари приход како резултат на настанатите или очекуваните краткорочни промени во цените на пазарот;

3) **Портфолиото на банкарски активности** ги опфаќа сите позиции коишто не се вклучени во портфолиото за тргување на банката;

4) **Надворешна институција за кредитен рејтинг** (во понатамошниот текст: ИКР) е правно лице коешто изготвува и издава кредитни рејтинзи на професионална основа;

5) **Призната надворешна институција за кредитен рејтинг** (во понатамошниот текст: призната ИКР) е ИКР којашто е призната од страна на Народната банка во согласност со главата XIII од оваа одлука, како и институциите: „Фич рејтингс“ (Fitch Ratings), „Мудис“ (Moody's Investors Services Ltd) и „Стандард и Пурс“ (Standard&Poor's Ratings Services);

6) **Избрана ИКР** е призната ИКР чишто кредитни рејтинзи банката одлучила да ги користи при определувањето на пондерот на ризичност, во согласност со нејзините интерни акти;

7) **Призната агенција за кредитирање на извозот** (во понатамошниот текст: призната АКИ) е:

- Организацијата за европска соработка и развој (ОЕЦД),
- агенција којашто:
 - а) е со седиште во земја-потписник на Спогодбата со насоки за кредити за извоз со официјална поддршка (англ. Arrangement on Guidelines for Officially Supported Export Credits) или
 - б) ги објавува своите кредитни рејтинзи и ја прифаќа методологијата на ОЕЦД според којашто кредитните процени се распоредуваат во еден од осумте степени на кредитен квалитет врз основа на минималната премија за осигурување на извозот;

8) **Кредитен рејтинг** претставува оцена на кредитната способност на лице (правно лице, држава, локална самоуправа итн.), на долг, должнички инструмент, приоритетна акција или друг финансиски инструмент или на издавачот на овие инструменти, изработен и издаден врз основа на воспоставен и дефиниран систем на категории за рангирање. Кредитниот рејтинг може да биде побаран или непобаран кредитен рејтинг. Како **побаран кредитен рејтинг** се смета кредитниот рејтинг којшто го издала призната ИКР единствено на барање на нејзиниот клиент. Секој друг кредитен рејтинг којшто не е побаран се смета за **непобаран кредитен рејтинг**;

9) Како **пазарни сегменти** се сметаат:

- основните пазарни сегменти,
- група на лица и/или финансиски инструменти за кои призната ИКР користи иста методологија и процедура за издавање, обновување или повлекување кредитен рејтинг.

Основни пазарни сегменти се:

- јавните финансии - непрофитните институции од јавниот сектор (централната влада, јавните некомерцијални институции, локалната и регионалната власт) и финансиските инструменти коишто ги издаваат овие лица (со исклучок на структурираните финансиски производи),
- трговските друштва – правните лица од јавниот или приватниот сектор коишто работат на комерцијална основа и финансиските инструменти коишто ги издаваат овие лица (со исклучок на структурираните финансиски производи),
- структурираните финансиски производи – сите издадени структурирани финансиски производи, без разлика на нивниот издавач, вклучувајќи ги и производите на секјуритизацијата.

10) **Централната влада** ги вклучува сите административни оддели на државата, како и другите централни органи коишто се финансираат од централниот државен буџет, согласно со прописите на соодветната земја. За потребите на оваа одлука, во Република Македонија како централна влада се сметаат:

- институциите на законодавната власт, односно Собранието на Република Македонија;
- институциите на извршната власт, односно претседателот на Република Македонија, Владата и министерствата, и
- Уставниот суд и другите институциите на судската и правосудската власт;

11) **Локалната самоуправа и регионалната власт** ги вклучува органите на локалната и регионалната власт, утврдени со прописите на соодветната земја. Во Република Македонија како локална самоуправа се сметаат единиците на локалната самоуправа (општините), вклучувајќи го и Градот Скопје и нивните органи.

12) **Јавни институции** се институциите за кои надлежниот орган на земјата во која се наоѓа нивното седиште определил третман на јавни институции (англ. public sector entities, PSE) или во земјата во која се наоѓа нивното седиште се основани како:

- административни органи одговорни на централната влада, регионалната власт или локалната самоуправа;
- непрофитни правни лица основани од централната влада за чии обврски гарантира централната влада, вклучувајќи ги телата на локалната самоуправа основани во согласност со посебен закон и коишто подлежат на контрола од страна на државата.

За потребите на оваа одлука, во Република Македонија како јавни институции се сметаат: јавните претпријатија коишто се основани од централната влада, правните лица во кои Република Македонија е доминантен акционер, јавните служби и корисниците на средства од буџетите на единиците на локалната самоуправа (училишта, градинки, музеи, зоолошки градини, библиотеки, центри за култура, работнички универзитети и друго), агенциите и другите институции основани со закон, институциите финансирани од јавни средства и сите останати институции и лица коишто согласно со прописите се предмет на државна ревизија.

Како **јавни институции коишто имаат третман на централна влада** се сметаат:

- јавните институции од земјите-членки на Европската Унија за кои надлежниот орган на земјата определил третман на централна влада;
- јавните институции во Република Македонија коишто се финансираат од централниот буџет на Република Македонија, односно следниве органи и институции на државната управа:
 - а) самостојните органи на Владата на Република Македонија: Агенцијата за млади и спорт, Агенцијата за иселеништво, Комисијата за односи со верските заедници и религиозните групи, Агенцијата за развој и инвестиции, Центарот за управување со кризи, Агенцијата за стоковни резерви, Дирекцијата за заштита и спасување и други слични органи;
 - б) органите во рамки на одделните министерства: Управата за безбедност и контраразузнавање, Државниот инспекторат за труд, Управата за хидрометеоролошки работи, Управата за јавни приходи, Царинската Управа, Управата за финансиска полиција, Управата за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, Бирото за јавна безбедност и други слични органи;
 - в) управните организации: Државниот архив на Република Македонија, Државниот завод за статистика и Агенцијата за катастар на недвижности и
 - г) други органи и организации на државната управа коишто се финансираат од централниот буџет.
- Македонската банка за поддршка на развојот;

13) **Мултилатерална развојна банка** е институција основана од страна на најмалку три земји или во која членуваат најмалку три земји, чијашто

основна дејност е финансирање на економскиот развој на сите земји коишто се членки на институцијата или само на одредена група земји. Како мултилатерални развојни банки се сметаат и: Меѓуамериканската инвестициска корпорација, Црноморската банка за трговија и развој и Централноамериканската банка за економска интеграција.

14) **Меѓународни организации** се Европската заедница, Меѓународниот монетарен фонд и Банката за меѓународни порамнувања;

15) **Мали друштва (во понатамошниот текст: МД)** се лица коишто самостојно вршат дејност, заради остварување добивка, без разлика на нивната форма. Како МД се сметаат трговците-поединци, физичките лице коишто согласно со Законот за трговските друштва не се сметаат за трговци и трговците коишто согласно со Законот за трговските друштва се сметаат за мали и микротрговци.

Банката може да ја врши класификацијата на клиентите на МД и со користење интерна класификација, само доколку таа класификација не предизвикува примена на понизок пондер на ризичност од пондерот којшто би се применил во случај на користење на дефиницијата дадена во ставот 1 од оваа потточка.

16) **Нефункционално побарување** е изложеност којашто согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик се смета за нефункционално побарување.

17) **Високоризични побарувања** се изложености на банката кај кои постојат објективни показатели за постоење висок ризик, како на пример побарувања/вложувања од/во приватни инвестициски фондови и друштва со високопрофитабилни и високоризични активности (англ. private equity investments, venture capital firms) и слично;

18) **Станбен објект** е семејна куќа или стан коишто се наменети за живеење, како и градежното земјиште наменето за градба на семејни куќи или станови за кое е обезбедена соодветна дозвола за градба. Гаражата или местото за паркирање, подрумот, балконот, терасата и лоѓијата се сметаат за станбен објект доколку над нив е заснована хипотека, заедно со семејната куќа или станот;

19) **Деловен објект** е деловна зграда (фабрика, административна зграда и други слични објекти), деловен простор (продавници, хотели, складишта и други слични објекти), гаража или место за паркирање наменети за вршење одредена деловна или комерцијална активност, како и земјоделското земјиште и градежното земјиште наменето за градба на деловен објект за кое е обезбедена соодветна дозвола за градба. Како деловен објект се смета објектот којшто претежно се користи за вршење деловни активности. Гаражата или местото за паркирање се сметаат за деловен објект или ако претежно се користат за вршење деловни активности, или ако над нив е заснована хипотека, заедно со деловниот објект;

20) **Парични средства во процес на наплата** се средства коишто се во процес на пренос од една во друга банка и ги вклучуваат паричните

средства на преодните сметки, готовината на пат и другите форми на средства во наплата;

21) **Инструмент за кредитна заштита** е инструмент за намалување на кредитниот ризик којшто ги исполнува критериумите дефинирани во главата VI.2 од оваа одлука. Инструментот за кредитна заштита може да биде финансиран или нефинансиран инструмент за кредитна заштита;

22) Како **обезбедено побарување** се смета побарувањето во бруто-износ (без да се намали за износот на акумулираната амортизација, исправката на вредноста, односно посебната резерва, премијата или дисконтот и ефектите од промена на објективната вредност) коешто е обезбедено со инструменти за кредитна заштита од главата VI.2 од оваа одлука. Доколку само дел од побарувањето е обезбедено со инструменти за кредитна заштита од главата VI.2 од оваа одлука, тој дел го претставува **обезбедениот дел на побарувањето**. Остатокот од побарувањето го претставува **необезбедениот дел од побарувањето**;

23) **Валутниот ризик** е ризик од загуба заради промена на меѓувалутните курсеви, промена на вредноста на денарот во однос на вредноста на другите странски валути и промени во вредноста на златото.

24) За **пазарни ризици** се сметаат:

- ризикот од вложувања во сопственички инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување;
- ризикот од вложувања во должнички инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување;
- ризикот од надминување на лимитите на изложеност коешто произлегува од позиции во портфолиото за тргување;
- ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна.

25) **Репо-договор** е договор за моментна продажба/купување на хартии од вредност или стока, со обврска на продавачот/купувачот за повторен откуп/продажба на истите или на слични хартии од вредност или стока на некој иден датум по однапред утврдена цена, при што мора да бидат исполнети следниве услови:

- банката или другата договорна страна се должни да го пренесат правото на сопственост на хартии од вредност или стоката;
- согласно со договорот, банката не смее во исто време да ги пренесе или да ги заложат хартиите од вредност или стоката на или кај трети лица, со обврска за нивен откуп или замена за исти или слични хартии од вредност или стока.

26) **Договор за давање хартии од вредност или стока на заем на друга договорна страна и договор за зајмување хартии од вредност или стока од друга договорна страна** се договори со кои банката или нејзината договорна страна ги пренесуваат (ги даваат на заем) хартиите од вредност или стоката во замена за соодветно обезбедување, со обврска договорната страна што ги зела на заем хартиите од вредност или стоката да ги

врати истите или слични хартии од вредност или стока на некој иден датум или кога тоа од неа ќе го побара договорната страна што ги дала на заем;

27) **Финансиски деривати** се инструменти чијашто вредност директно или индиректно зависи од цената на хартиите од вредност, стоките, берзанските индекси, валутите или од каматните стапки што се предмет на финансискиот дериват (англ. underlying financial instrument). Овие инструменти се намираат на некој иден датум и во моментот на нивното склучување нема вложување на парични средства или вложениот износ е многу мал;

28) **Сопственичките инструменти** ги вклучуваат обичните акции со право или без право на глас, потврдата за акции на депозитарната институција (пр. ЦДХВ), конвертибилните хартии од вредност (хартиите од вредност коишто даваат можност за конвертирање во акции), уделите во инвестициски фондови, берзанските индекси, како и позициите во финансиски деривати коишто се однесуваат на сопственичките инструменти;

29) **Должничките инструменти** ги вклучуваат обврзниците, инструментите со кои се тргува на пазарот на пари и дериватите и другите финансиски инструменти коишто се однесуваат на каматните стапки и/или на другите должнички инструменти;

30) **Гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност** подразбира договор со кој банката се обврзува за сметка на издавачот на хартии од вредност да организира и да спроведе издавање на хартии од вредност и да ги запише и да ги уплати сите хартии од вредност, или само оние коишто ќе останат незапишани, заради нивна понатамошна продажба на потенцијални инвеститори, како и пласирање на веќе издадени хартии од вредност на нов пазар. Банката е должна на ист начин да ги третира и договорите со кои се јавува како когарант или членка на група банки коишто гарантираат издавање на хартии од вредност;

31) **Ризикот од порамнување/испорака** е ризик којшто произлегува од трансакции со должнички инструменти, сопственички инструменти, валути и стоки во портфолиото за тргување, коишто не се порамнети на датумот на порамнување;

32) **Ризикот од другата договорна страна** е ризик дека другата договорна страна нема да ја намира својата обврска врз основа на позиции во портфолиото за тргување пред или на датумот на порамнувањето.

33) **Слободна испорака** (англ. free delivery) е трансакција којашто се намира така, што едната договорна страна врши плаќање/испорака пред другата договорна страна да ја изврши својата договорна обврска. Доколку ваквата трансакција не се намира на датумот на порамнување определен во договорот, банката е изложена на ризик од загуба на целиот износ на извршено плаќање/извршена испорака.

7. На термините коишто не се дефинирани во оваа одлука се применува значењето утврдено со Законот за банките.

III. СОПСТВЕНИ СРЕДСТВА

8. Сопствените средства на банката претставуваат збир на основниот капитал, утврден согласно со главата III.1 и дополнителниот капитал, утврден согласно со главата III.2 од оваа одлука, намален за износот на одбитните ставки, определени согласно со главата III.3 од оваа одлука.

9. Позициите коишто не ги исполнуваат условите од главата III од оваа одлука не можат да се вклучат во пресметката на сопствените средства на банката.

Доколку Народната банка утврди дека одредени позиции коишто банката ги вклучила во утврдувањето на сопствените средства не ги исполнуваат условите од главата III од оваа одлука, ќе ѝ наложи на банката да ги исклучи тие позиции од износот на сопствените средства.

10. При утврдувањето на износот на сопствените средства, банката е должна да ги почитува следниве ограничувања:

- дополнителниот капитал не смее да биде поголем од износот на основниот капитал на банката;
- збирот на износот на кумулативните приоритетни акции и на субординираните инструменти коишто се дел од дополнителниот капитал не смее да надмине 50% од износот на основниот капитал.

III.1 Основен капитал

11. Основниот капитал на банката претставува збир на позициите од точката 12 од оваа одлука, намален за одбитните ставки од точката 13 од оваа одлука.

Позициите коишто се дел од основниот капитал треба да ги исполнуваат следниве услови:

- да се безусловно неповратни, односно да немаат рок на достасување и да не содржат клаузули или друг вид одредби коишто даваат можност за откупување, повлекување или исплата;
- исплатата на дивиденда се врши само по исплата на сите правни и договорни обврски на банката и позициите не се оптоварени со задолжителна обврска за банката за редовна исплата на дивиденда;
- да се во целост и веднаш на располагање за покривање на ризиците и загубите за време на работењето на банката;
- да се во целост и неограничено расположливи за покривање на обврските на банката кон нејзините доверители во случај на стечај, односно ликвидација на банката.

Позициите коишто еднаш се вклучени во основниот капитал, со исклучок на позицијата од точка 12 потточка 2) потточка в) од оваа одлука, во иднина не можат да се исклучат од неговата пресметка, а нивниот износ може да се

намали единствено како резултат на намалувањето на нивната вредност заради покривање на загубите од работењето.

12. Во основниот капитал на банката се вклучуваат следниве позиции:

1) Номиналната вредност на запишаните и уплатените обични и некумулативни приоритетни акции, премијата од продажбата на овие акции, како и непосредно уплатените средства (за штедилниците коишто не се основани како акционерски друштва).

Премијата од продадени акции претставува разлика меѓу продажната и номиналната вредност на акциите. Доколку продажната вредност на акциите е пониска од нивната номинална вредност, се добива негативна премија од продадени акции. Доколку продажната вредност на акциите е повисока од нивната номинална вредност, се добива позитивна премија од продадени акции;

2) Резерви и задржана нераспоредена добивка или загуба на банката:

- а) Резерви издвоени од оданочената добивка, коишто служат за покривање на загубите што произлегуваат од ризиците со кои се соочува банката во своето работење,
- б) Задржана добивка којашто не е оптоварена со какви било идни обврски, којашто е искажана во билансот на состојба и потврдена со одлука на Собранието на акционери на банката. Одлуката треба да содржи одредба којашто предвидува задржаната добивка да не биде расположлива за исплата на дивиденда на акционерите во иднина (ограничена за распределба на акционерите). Во оваа позиција се вклучува и акумулираната загуба од претходни години, со негативен предзнак;
- в) Добивка остварена во текот на годината (тековна добивка) доколку се исполнети следниве услови:
 - износот на тековната добивка на одреден пресечен датум е потврден од овластен ревизор, при што тековната добивка може да е дел од основниот капитал на банката за наредниот период на известување, само доколку во наредниот период банката остварила повисок износ на тековна добивка од износот потврден од страна на овластениот ревизор,
 - износот на тековната добивка е намален за какви било плаќања врз основа на авансна дивиденда исплатена во текот на годината, даночни или друг вид слични обврски коишто се плаќаат од тековната добивка,
 - банката ги вреднува своите средства и обврски врз основа на пропишаните сметководствени стандарди,
 - надзорниот одбор на банката донесол одлука со која се предвидува распоредување на тековната добивка во резервите или задржаната добивка на банката, со што нема да може да се користи за исплата на дивиденда на акционерите, и
 - банката доставила соодветен доказ до Народната банка дека ги исполнила условите наведени во претходните алинеи од оваа потточка;

г) Добивка по оданочувањето на крајот на годината утврдена врз основа на неревидирани финансиски извештаи, доколку се исполнети условите од алинеите 2, 3, 4 и 5 од потточка в) од оваа потточка. Банката може да ја вклучува добивката по оданочувањето на крајот на годината во основниот капитал сè до донесувањето одлука од Собранието на акционери на банката за распоредување на остварената добивка.

13. Основниот капитал се намалува за следниве позиции:

а) Износ на загубата на крајот на годината или износот на тековната загуба;

б) Износ на нематеријалните средства;

в) Износ на откупените сопствени акции;

г) Износ на исправката на вредноста и посебната резерва, коишто не се издвоени на датумот на пресметување на сопствените средства, како резултат на сметководствено доцнење;

д) Разлика помеѓу исправката на вредноста и посебната резерва утврдена од страна на банката и потребниот износ на исправката на вредноста и посебната резерва согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик;

ѓ) Износот на нереализирана загуба од сопственички инструменти расположливи за продажба мерени по објективна вредност;

е) Други одбитни ставки коишто се однесуваат на:

- нереализираната загуба од вреднување на финансиските средства расположливи за продажба,
- загубата од заштита од ризикот на нето-вложувања во странска валута (вложувања во правни лица со седиште надвор од Република Македонија),
- загубата од заштита од ризикот од парични текови,
- добивките од обврски на банката коишто се мерат по објективна вредност, а коишто се резултат на промени во кредитната способност (рејтинг) на банката,
- кумулативните расходи од нетековни средства или групи за отуѓување коишто се чуваат за продажба,
- нето негативните ревалоризациски резерви и останатите разлики од вреднување коишто произлегуваат од вложувања во придружени друштва или заеднички вложувања коишто се вреднуваат со користење на методот на главнина,
- други слични нето негативни ревалоризациски резерви и останатите разлики од вреднување.

Позитивните ревалоризациски резерви не се вклучуваат во износот на основниот капитал.

III.2 Дополнителен капитал

14. Дополнителниот капитал претставува збир на позициите од точката 15 од оваа одлука, при што се имаат предвид ограничувањата од точката 10 од оваа одлука.

Како позиции од дополнителниот капитал не се сметаат позициите од точката 15 од оваа одлука, коишто се стекнати со користење кредит или друга слична форма на кредитна изложеност одобрена од страна на банката или лице поврзано со банката.

15. Во дополнителниот капитал се вклучуваат следниве позиции:

- a) Номиналната вредност на запишаните и уплатените кумулативни приоритетни акции и премијата од продадените кумулативни приоритетни акции, намалени за износот на откупените сопствени кумулативни приоритетни акции;
- b) Ревалоризациските резерви, и тоа:
 - 80% од нереализираната добивка од ревалоризацијата на сопственичките инструменти коишто се расположливи за продажба и мерени по објективна вредност,
 - 80% од нереализираната добивка од ревалоризацијата на должничките инструменти расположливи за продажба, мерени по објективна вредност;
- в) Хибридни инструменти издадени од страна на банката, дефинирани во точката 16 од оваа одлука;
- г) Субординирани инструменти издадени од страна на банката, дефинирани во точката 17 од оваа одлука.

Кумулативните приоритетни акции од потточка а) од оваа точка треба да ги исполнат следниве услови:

- да се безусловно неповратни;
- да се субординирани во однос на останатите доверители на банката, вклучувајќи ги и сопствениците на субординирани и хибридни инструменти;
- да можат веднаш и без ограничувања да се користат за покривање на загубите од работењето на банката, како и во случај на стечај или ликвидација на банката;
- банката да има можност да ја ограничи исплатата на дивиденда на овие акции.

16. Хибридните инструменти коишто се вклучуваат во дополнителниот капитал претставуваат финансиски инструменти коишто имаат карактеристики на обврски и капитал и коишто ги исполнуваат следниве услови:

- да се настанати со паричен прилив во банката, при што само уплатениот дел се вклучува во дополнителниот капитал;
- рокот на нивното достасување не е однапред определен;
- не се покриени со друг вид обезбедување од страна на банката или лице поврзано со банката (банката, или лице поврзано со банката, дополнително не ги покрила со гаранција, хипотека или друг вид обезбедување);

- да бидат евидентирани на посебна сметка во сметководствената евиденција на банката;
- да содржат клаузула за субординација, односно клаузула според која во случај на стечај или на ликвидација на банката овие обврски ќе бидат исплатени пред намирувањето на обврските кон акционерите на банката, но по намирувањето на обврските кон останатите доверители, вклучувајќи ги и обврските врз основа на субординирани инструменти;
- да можат веднаш и без ограничувања да се користат за покривање на загубите од работењето на банката, како и во случај на стечај или ликвидација на банката;
- да не можат да бидат исплатени или откупени од страна на банката, ако не се поминати најмалку пет години и еден ден од датумот на издавањето и ако банката не добие претходна согласност од Народната банка, освен во случај на нивно претворање во обични или некумулативни приоритетни акции на банката, согласно со прописите;
- договорот предвидува опција за одложено плаќање на приносот од инструментот, во случај кога банката не работи со добивка или кога стапката на адекватност на капиталот се намалила под минималното ниво пропишано од страна на Народната банка, зголемено за 4 процентни поени;
- да не се користат како обезбедување на побарувањата и потенцијалните обврски на банката;
- договорот содржи клаузула за конверзија на хибридниот инструмент во обични или некумулативни приоритетни акции, доколку стапката на адекватност на капиталот на банката се намали под минималното ниво пропишано од Народната банка; и
- договорот содржи одредба според која хибридниот инструмент нема третман на депозит (штеден влог) и не е предмет на осигурување од страна на Фондот за осигурување на депозити.

Народната банка ќе ја издаде согласноста од ставот 1 алинеја 7 од оваа точка доколку е исполнет еден од следниве услови:

- банката обезбедила соодветен износ на основен или дополнителен капитал со ист или подобар квалитет со кој во целост ќе се замени износот на исплатениот хибриден инструмент;
- банката достави доказ дека и без исплатениот хибриден инструмент располага со соодветно ниво сопствени средства во однос на природата, видот и обемот на активностите коишто ги извршува и ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

Заради добивање на согласноста од ставот 1 алинеја 7 од оваа точка, банката е должна да ја достави до Народната банка следнава документација:

- во случаите од ставот 2 алинеја 1 од оваа точка, проекцијата на нивото на сопствените средства и стапката на адекватност на капиталот за наредните 3 години, со вклучување на основниот или дополнителниот капитал со кој ќе се замени исплатениот хибриден инструмент;
- во случаите од ставот 2 алинеја 2 од оваа точка, проекцијата на нивото на сопствените средства, стапката на адекватност на капиталот

и на природата, видот и обемот на активностите коишто ќе ги извршува банката за наредните 3 години.

Доколку хибридниот инструмент од оваа точка е издаден во форма на хартии од вредност, при пресметката на дополнителниот капитал банката ја зема предвид номиналната вредност на тие хартии од вредност, намалена за износот на дисконтот.

17. Субординираните инструменти коишто се вклучуваат во дополнителниот капитал се финансиски инструменти на банката коишто, без оглед на формата, треба да ги исполнуваат следниве услови:

- да се настанати со паричен прилив во банката, при што само уплатениот дел се вклучува во дополнителниот капитал;
- да не се покриени со друг вид обезбедување од страна на банката или лице поврзано со банката (банката, или лице поврзано со банката, дополнително не ги покрила со гаранција, хипотека или друг вид обезбедување);
- да содржат клаузула за субординација, односно клаузула според која во случај на стечај или на ликвидација на банката, овие обврски ќе бидат исплатени пред намирувањето на обврските кон акционерите на банката и носителите на хибридни инструменти, но по намирувањето на обврските кон останатите доверители;
- да имаат рок на достасување подолг од пет години и еден ден од датумот на настанатиот прилив на парични средства во банката врз основа на овие инструменти;
- да не можат да бидат исплатени или откупени од страна на банката, пред рокот на достасување, освен во случај на нивно претворање во обични или некумулативни приоритетни акции на банката или во хибридни инструменти кај банката, согласно со прописите;
- да можат да се користат за покривање на загубите во случај на стечај или ликвидација на банката;
- да не предвидуваат исплата на камата или друг вид принос којшто сериозно може да ја загрози профитабилната позиција на банката;
- да не се користат како обезбедување на побарувањата и потенцијалните обврски на банката; и
- договорот содржи одредба според која субординираниот инструмент нема третман на депозит (штеден влог) и не е предмет на осигурување од страна на Фондот за осигурување на депозити.

При пресметката на сопствените средства на банката во текот на последните пет години до рокот на достасување, износот на субординираниот инструмент се дисконтира за 20% секоја година. Во последната годината пред рокот на достасување или исплата, субординираниот инструмент не се вклучува во пресметката на сопствените средства.

Доколку субординираниот инструмент од оваа точка е издаден во форма на хартии од вредност, при пресметката на дополнителниот капитал банката ја зема предвид номиналната вредност на тие хартии од вредност, намалена за износот на дисконтот.

18. Пред да се вклучат хибридните инструменти од точката 16 и субординираните инструменти од точката 17 од оваа одлука во пресметката на сопствените средства, банката е должна да ја извести Народната банка за условите под кои тие се настанати, преку презентирање на договорот и другата документација, најмалку 30 дена пред намерата за вклучување на овие инструменти во пресметката на сопствените средства.

Другата документација од ставот 1 од оваа точка треба да ги содржи условите наведени во точките 16 и 17 од оваа одлука, опис на сметководствениот третман на инструментот, како и:

- пресметка на нивото на сопствените средства и стапката на адекватност на капиталот со состојба на последниот ден од месецот пред и по вклучувањето на овие инструменти во пресметката на сопствените средства;
- проекција на нивото на сопствените средства, стапката на адекватност на капиталот во однос на природата, видот и обемот на активностите коишто ќе ги извршува банката за наредните 3 години; и
- проекција на приходите и расходите на банката во која е земен предвид ефектот од користењето на хибридниот или субординираниот инструмент, најмалку за следните 3 години.

III.3 Одбитни ставки од основниот капитал и дополнителниот капитал

19. Збирот на основниот и дополнителниот капитал утврдени согласно со главите III.1 и III.2 од оваа одлука, се намалува за одбитните ставки од ставот 2 од оваа точка, и тоа 50% од основниот капитал и 50% од дополнителниот капитал. Доколку износот на одбитните ставки од ставот 2 од оваа точка којшто треба да се одбие од дополнителниот капитал го надмине неговиот износ, остатокот на одбитни ставки се одбива од основниот капитал.

Одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал се:

а) Вложувањата во капиталот на други банки или други финансиски институции, освен финансиските институции од потточката г) од оваа точка, коишто претставуваат над 10% од капиталот на тие институции. При утврдувањето на износот на вложувања на банката во капиталот на други банки или други финансиски институции се земаат предвид сите директни и индиректни вложувања во капиталот на овие институции. Доколку вака добиениот износ надминува 10% од капиталот на тие институции, како одбитна ставка се земаат само директните вложувања на банката во капиталот на тие институции;

б) Вложувањата во субординирани и хибридни инструменти и други инструменти коишто, согласно со прописите, се вклучуваат во утврдувањето на стапката на адекватност на капиталот на други банки или други финансиски институции, освен финансиските институции од потточката д) од оваа точка, во кои банката поседува над 10% од капиталот на тие институции;

в) Агрегатниот износ на вложувањата на банката во капиталот, субординираните и хибридните инструменти и други инструменти коишто, согласно со прописите, се вклучуваат во утврдувањето на стапката на

адекватност на капиталот на други банки и други финансиски институции, освен вложувањата во институциите од потточките а) и б) од оваа точка, којшто надминува 10% од збирот на основниот капитал и дополнителниот капитал на банката пред да се намали за одбитните ставки од оваа точка. Во агрегатниот износ не се вклучуваат вложувањата на банката во финансиските институции од потточките г) и д);

г) Вложувањата на банката во капиталот на друштвата за осигурување и реосигурување коишто надминуваат 10% од капиталот на тие друштва;

д) Вложувањата во финансиски инструменти издадени од друштвата за осигурување во кои банката поседува над 10% од нивниот капитал, доколку тие инструменти, согласно со прописите, се вклучуваат во утврдувањето на капиталот на овие друштва;

ѓ) Износот на надминувањето на лимитите од Законот за банките коишто се однесуваат на поединечниот капитален дел (15%) и на агрегатниот, односно вкупниот износ на капиталните делови во нефинансиски институции (30%). Доколку банката надмине еден од наведените лимити, како одбитна ставка се зема износот на надминувањето на лимитот. Доколку банката ги надмине и двата наведени лимити, како одбитна ставка се зема поголемиот износ од надминувањата на двата лимити.

IV. ПОРТФОЛИО ЗА ТРГУВАЊЕ И ПОРТФОЛИО НА БАНКАРСКИ АКТИВНОСТИ

20. За утврдување на капиталот потребен за покривање на ризиците, банката е должна да ги распореди позициите во портфолио за тргување и во портфолио на банкарски активности.

21. За соодветно распоредување на позициите во финансиските инструменти и стоките во портфолиото за тргување, целта за нивното стекнување, односно за склучувањето на договорот поврзан со финансискиот инструмент или стоката, мора да биде позната пред стекнувањето, односно пред склучувањето на договорот.

За да можат да се вклучат во портфолиото за тргување, позициите во финансиски инструменти и стоки мора да бидат ослободени од какви било рестриктивни одредби со кои се ограничува можноста со нив слободно да се тргува или да се заштитува нивната вредност.

22. Во портфолиото за тргување можат да се распоредат позициите коишто ги исполнуваат критериумите од оваа глава и точка 6 потточка 2) од оваа одлука, и тоа:

а) финансиски инструменти:

- сопственички инструменти;
- должнички инструменти;
- финансиски деривати (фјучерс и форвард-договори, опции, своп-договори и сл.).

б) репо-договори и договори за давање хартии од вредност или стока на заем на друга договорна страна;

в) договори за зајмување хартии од вредност или стоки од друга договорна страна;

г) провизии, надоместоци, камати, дивиденди и маргини врз основа на финансиските деривати со кои се тргува на берза, коишто се директно поврзани со позиции вклучени во портфолиото за тргување;

д) изложеност врз основа на договор за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност.

23. Банката може да ја вклучи изложеноста којашто произлегува од репо-договорите со кои таа купува хартии од вредност или стока (англ. reverse repo) и договорите за зајмување хартии од вредност или стока од друга договорна страна, во портфолиото за тргување доколку се исполнети следниве услови:

- изложеноста се вреднува на дневна основа, согласно со пазарната вредност;
- вредноста на обезбедувањето се усогласува за секоја промена во вредноста на хартијата од вредност или стоката којашто е предмет на договорот;
- согласно со договорот, побарувањата на банката можат автоматски и веднаш да се наплатат со побарувањата на договорната страна, доколку договорната страна не ги исполни своите обврски;
- договорната страна е домашна банка, странска банка со степен на кредитен квалитет од најмалку 2, берза или клириншка куќа;
- одредбите од договорот јасно ја изразуваат намерата на двете договорни страни за склучување ваков вид договори.

Банката е должна веднаш да ја извести Народната банка за секое неисполнување на обврските на другата договорна страна врз основа на договорите од ставот 1 од оваа точка.

24. По исклучок на точката 22 од оваа одлука, вградените финансиски деривати коишто согласно со Методологијата за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи се сметаат за посебен финансиски инструмент и коишто не ги исполнуваат условите од оваа глава, не се вклучуваат во портфолиото за тргување.

Банката е должна да управува со ризикот којшто произлегува од инструментите од ставот 1 од оваа точка и, доколку е потребно, соодветно да ги вклучи во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на другите ризици.

25. Банката е должна да воспостави и да применува соодветни пишани политики за распоредување одредена позиција во портфолиото за тргување или во портфолиото на банкарски активности. Претпоставките за распоредување на одредена позиција во портфолиото за тргување или во портфолиото на банкарски активности и нивната примена треба да бидат

соодветно документирани, да се применуваат на конзистентна основа и да се предмет на редовна внатрешна ревизија.

26. Доколку Народната банка утврди дека одреден финансиски инструмент којшто е дел од портфолиото за тргување не ги исполнува условите определени во оваа глава и не се користи за тргување, ќе ѝ наложи на банката да го исклучи тој инструмент од портфолиото за тргување, без разлика на неговиот сметководствен третман.

Доколку Народната банка утврди дека одреден финансиски инструмент којшто не е дел од портфолиото за тргување ги исполнува условите определени во оваа глава и се користи за тргување, ќе ѝ наложи на банката да го вклучи тој инструмент во портфолиото за тргување, без разлика на неговиот сметководствен третман.

V. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА РИЗИЦИТЕ

27. Капиталот потребен за покривање на ризиците претставува збир на:

- капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик којшто се добива кога активата пондерирана според кредитниот ризик, утврдена согласно со глава VI од оваа одлука, ќе се помножи со 8%;
- капиталот потребен за покривање на валутниот ризик утврден согласно со главата VII од оваа одлука;
- капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, утврден согласно со главата VIII од оваа одлука;
- капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, утврден согласно со главата IX од оваа одлука; и
- капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, утврден согласно со главата X од оваа одлука.

Покрај ризиците од ставот 1 од оваа точка, во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризиците се вклучуваат и други ризици, доколку банката или Народната банка оценат дека е тоа потребно заради природата, видот и обемот на активностите коишто ги врши банката (пр. ликвидносен ризик, ризик на каматни стапки којшто произлегува од портфолиото на банкарски активности, ризик од концентрација итн.).

28. Активата пондерирана според ризикот се добива кога капиталот потребен за покривање на ризиците, утврден согласно со точката 27 од оваа одлука, ќе се помножи со 12,5.

29. По исклучок на точката 27 од оваа одлука, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на валутниот ризик, доколку износот на нето-позицијата во злато и на агрегатната девизна позиција, утврден согласно со главата VII од оваа одлука, не е поголем од 2% од сопствените средства на банката.

30. По исклучок на точката 27 од оваа одлука, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на пазарните ризици, доколку:

- износот на позициите во портфолиото за тргување вообичаено не е поголем од 5% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 915 милиони денари; и
- износот на позициите во портфолиото за тргување никогаш не надминува 6% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 1.220 милиони денари.

Вкупните активности на банката се пресметуваат како збир на активните билансни и вонбилансни ставки. Банката ја одредува вредноста на активните билансни и вонбилансни ставки согласно со Методологијата за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи.

31. Банката којашто го надминала лимитот од точката 30 став 1 алинеја 1 најмалку трипати за период од 30 дена, но не го надминала лимитот од точката 30 став 1 алинеја 2, е должна да достави до Народната банка преглед на дневната и просечната месечна вредност на портфолиото за тргување во апсолутен износ, како и учество во вкупните активности, заедно со образложение за настанатото надминување на лимитот. Банката треба да го достави прегледот во рок од три дена од денот кога е остварено третото надминување на лимитот. Врз основа на доставениот преглед и образложение, Народната банка, во рок од десет работни дена, ќе одлучи дали треба банката да започне со пресметување на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици.

32. Банката којашто го надминала лимитот од точката 30 став 1 алинеја 2 е должна веднаш (не подоцна од еден работен ден) да ја извести Народната банка за настанатото надминување на лимитот и за причините заради коишто е настанатото надминувањето. Народната банка, во рок од десет работни дена, го утврдува датумот од кој банката е должна да започне со пресметување на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, освен доколку врз основа на добиеното образложение не се утврди дека настанатото надминување на лимитот од точката 30 став 1 алинеја 2 е од вонредна природа.

33. Банката којашто согласно со точките 30, 31 и 32 не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарните ризици, е должна да утврдува капитал за покривање на кредитниот ризик за позициите од портфолиото за тргување.

34. Заради соодветно утврдување на лимитите пропишани во оваа глава, банката е должна на дневна основа да го следи износот на позициите од портфолиото за тргување и на позициите коишто се вклучуваат во утврдувањето на нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција и да обезбеди соодветна документација од која ќе може да се согледа движењето на овие износи.

VI. АКТИВА ПОНДЕРИРАНА СПОРЕД КРЕДИТНИОТ РИЗИК

35. Банката е должна да ги распореди билансните и вонбилансните побарувања во соодветни категории на изложеност, согласно со точката 37 од оваа одлука и да им додели соодветен пондер на ризичност во зависност од

степенот на кредитен квалитет на должникот или побарувањето, определен во главата VI од оваа одлука.

Билансните и вонбилансните побарувања се искажуваат во нето-износ, како разлика помеѓу нивната сметководствена вредност и соодветниот износ на исправката на вредноста, односно посебната резерва, премијата или дисконтот и ефектите од промена на објективната вредност (без да се земе предвид износот на акумулираната амортизација).

Во случаите кога одредено побарување има обезбеден и необезбеден дел, издвоената исправка на вредноста, односно посебната резерва прво се распоредува на необезбедениот дел од побарувањето.

36. Степенот на кредитен квалитет, којшто служи како основа за користење соодветен пондер на ризичност, се утврдува врз основа на кредитниот рејтинг на должникот или побарувањето утврден од страна на призната ИКР, согласно со правилата од главите VI и XII од оваа одлука.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, за одредени категории изложености определени во оваа одлука, банката може да ја користи кредитната оценка утврдена од страна на призната АКИ.

При определени специфични околности (војна, природни непогоди и други вонредни состојби во земјата), гувернерот на Народната банка може да пропише и повисоки пондери на ризичност за одредени побарувања на банката.

37. За потребите на оваа одлука, банката е должна да ја распореди секоја билансна и вонбилансна позиција којашто не е дел од портфолиото за тргување во една од следниве категории на изложености/позиции:

- 1) Побарувања од централни влади и централни банки;
- 2) Побарувања од локалната самоуправа и регионалната власт;
- 3) Побарувања од јавни институции;
- 4) Побарувања од мултилатерални развојни банки и меѓународни организации;
- 5) Побарувања од банки;
- 6) Побарувања од други трговски друштва;
- 7) Портфолио на мали кредити;
- 8) Побарувања покриени со станбени објекти;
- 9) Побарувања покриени со деловни објекти;
- 10) Нефункционални побарувања;
- 11) Високоризични побарувања;
- 12) Удели во инвестициски фондови;
- 13) Останати позиции.

38. Пред да изврши распоредување на вонбилансните побарувања во категориите од точката 37 од оваа одлука, банката е должна да ги претвори одделните вонбилансни побарувања во билансни, со користење на факторите на конверзија од ставот 2 од оваа точка.

Висината на факторот на конверзија зависи од степенот на ризик присутен кај секое вонбилансно побарување, и тоа:

- 1) 0% за вонбилансните побарувања со низок ризик;
- 2) 20% за вонбилансните побарувања со среднонизок ризик;
- 3) 50% за вонбилансните побарувања со среден ризик;
- 4) 100% за вонбилансните побарувања со висок ризик.

Вонбилансни побарувања со низок ризик се:

- преземени вонбилансни обврски за кредитирање коишто банката може безусловно да ги отповика во секој момент, без претходно известување на должникот, кај кои постои можност за автоматско откажување на обврската на банката во случај на влошување на кредитната способност на должникот или коишто се целосно покриени, односно не носат кредитен ризик (неискористени безусловно отповикливи рамковни кредити коишто банката може да ги отповика во секој момент без претходно известување; гаранции, акредитиви или други вонбилансни позиции покриени со денарски или девизни парични средства и слично). Обврските на банката врз основа на договор за рамковен кредит одобрен на физичко лице можат да се сметаат како вонбилансно побарување со низок ризик, само доколку договорот или прописите за заштита на потрошувачите (вклучувајќи ги и прописите за заштита на потрошувачите при одобрување потрошувачки кредити) дозволуваат отповикување на тие обврски од страна на банката;

Вонбилансни побарувања со среднонизок ризик се:

- преземени вонбилансни обврски врз основа на отворени документирани акредитиви коишто се потврдени и кај кои стоката којашто се плаќа со акредитивот служи како инструмент за обезбедување и други преземени вонбилансни обврски од други договори коишто се обезбедени на сличен начин,
- преземени вонбилансни обврски за кредитирање (пр. неискористени неотповикливи рамковни кредити врз основа на дозволени пречекорувања на тековни сметки, кредитни картички и друг сличен вид потенцијална изложеност на кредитен ризик) со рок на достасување/важност најмногу до една година, коишто банката не може безусловно да ги отповика без претходно известување на должникот или коишто не даваат можност за автоматско откажување на обврската во случај на влошување на кредитната способност на должникот.

Вонбилансни побарувања со среден ризик се:

- преземени вонбилансни обврски врз основа на отворени документирани акредитиви коишто се потврдени, освен документираниите акредитиви коишто се опфатени во вонбилансните позиции со среднонизок ризик,
- преземени вонбилансни обврски врз основа на чинидбени гаранции како што се: гаранциите за добро извршување, гаранциите за враќање аванс, гаранциите за учество на тендер, царинските гаранции и сите други гаранции со кои се гарантира одредено

извршување, односно не се не гарантира исполнување одредена кредитна обврска од страна на должникот;

- преземени вонбилансни обврски врз основа на неотповиклив акредитив за плаќање во случај на неизвршување на обврските на должникот кон трето лице коишто произлегуваат од одреден деловен однос, со исклучок на кредитен однос;
- преземени вонбилансни обврски за кредитирање (пр. неискористени неотповикливи рамковни кредити врз основа на дозволени пречекорувања на тековни сметки, кредитни картички и друг сличен вид потенцијална изложеност на кредитен ризик) со договорен рок на достасување/важност подолг од една година, коишто банката не може безусловно да ги отповика без претходно известување на должникот или коишто не даваат можност за автоматско откажување на обврската во случај на влошување на кредитната способност на должникот.

Вонбилансни побарувања со висок ризик се:

- непокриени гаранции (коишто не се вклучени во претходните степени на ризик),
- преземени вонбилансни обврски врз основа на договори за кредитни деривати,
- преземени вонбилансни обврски врз основа на акцептирање и авалирање меница,
- преземени вонбилансни обврски врз основа на активности коишто даваат право на регрес,
- преземени вонбилансни обврски врз основа на договори за продажба и повторно купување актива,
- останата вонбилансна актива поврзана со преземени потенцијални обврски.

39. По исклучок на главата VI.1 од оваа одлука, банката може да примени пондер на ризичност од 0% на побарувањата кон должник со седиште во Република Македонија којшто е матично лице или подружница на банката, подружница на матичното лице на банката или лице коешто согласно со Законот за банките се смета за лице поврзано со банката, доколку се исполнети следниве услови:

- должникот е банка или е финансиско холдинг-друштво, финансиска институција или друштво за помошни услуги на банка коешто е предмет на соодветна регулатива за адекватност на капиталот, којшто е најмалку еднаква на методологијата пропишана со оваа одлука;
- должникот и банката припаѓаат на иста банкарска група и се предмет на консолидација со користење на методот на целосна консолидација;
- должникот применува политики и процедури за управување со ризиците, коишто не се разликуваат од соодветните политики и процедури на банката; и
- не постојат тековни или очекувани материјални или правни ограничувања за навремен пренос на парични средства во форма на капитал или за плаќање на обврските на должникот кон банката.

40. По исклучок на главата VI.1 од оваа одлука, на одбитните ставки од основниот и дополнителниот капитал на банката коишто претставуваат билансни побарувања се применува пондер на ризичност од 0%.

41. Во случаите кога одредено побарување е покриено со инструмент за кредитна заштита, пондерот на ризичност, односно износот на побарувањето се утврдува имајќи ги предвид одредбите од главата VI.2 од оваа одлука.

42. Доколку за одредени билансни или вонбилансни побарувања не е пропишан начинот на определување на пондерот на ризичност, банката е должна на таквата изложеност да примени пондер на ризичност од 100%.

43. Производот меѓу износот на побарувањето распределено во соодветна категорија на изложеност и соодветниот пондер на ризичност ја дава пондерираната вредност на побарувањето којашто се вклучува во утврдувањето на активата пондерирани според кредитниот ризик.

Активата пондерирани според кредитниот ризик претставува збир на пондерираната вредност на сите билансни и вонбилансни побарувања утврдени во согласност со оваа одлука.

Капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик се добива кога активата пондерирани според кредитниот ризик ќе се помножи со 8%.

44. Банката којашто не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарниот ризик, во износот на активата пондерирани според кредитниот ризик го вклучува и кредитниот ризик којшто произлегува од позициите во портфолиото за тргување со примена на соодветните пондери на ризичност и фактори на конверзија.

VI.1 Утврдување пондери на ризичност за одделни категории изложеност

VI.1.1 Побарувања од централни влади и централни банки

45. Банката е должна на побарувањата од централни влади и централни банки да ги применува пондерите на ризичност наведени во табелата 1 или во табелата 2, во зависност од тоа дали се користи долгорочниот кредитен рејтинг на призната ИКР или се користи кредитна оцена од призната АКИ:

Табела бр. 1

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	0%	20%	50%	100%	100%	150%

Табела бр. 2

Степен на	0	1	2	3	4	5	6	7
------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

кредитен квалитет - АКИ								
Пондер на ризичност	0%	0%	20%	50%	100%	100%	100%	150%

46. Банката е должна да користи пондер на ризичност од 100% на побарувањата од централни влади и централни банки за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, односно кредитна оцена од призната АКИ.

47. По исклучок на точките 45 и 46 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на Република Македонија и на побарувањата од Народната банка се применува пондер на ризичност од 0%.

48. По исклучок на точките 45 и 46 од оваа одлука, на побарувањата од Европската централна банка се применува пондер на ризичност од 0%.

VI.1.2 Побарувања од локалната самоуправа и регионалната власт

49. На побарувањата од локалната самоуправа и регионалната власт за која постои долгорочен кредитен рејтинг утврден од призната ИКР, банката е должна да ги применува следниве пондери на ризичност (Табела бр. 3):

Табела бр. 3

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од локалната самоуправа или регионалната власт за којашто не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%; или
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

VI.1.3 Побарувања од јавни институции

50. На побарувањата од јавни институции за коишто постои долгорочен кредитен рејтинг утврден од призната ИКР, банката е должна да ги применува пондерите на ризичност од следнава табела (Табела бр. 4):

Табела бр. 4

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од јавни институции за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%; или
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

51. По исклучок на точката 50 од оваа одлука, на побарувањата од јавните институции коишто имаат третман на централна влада, банката ги применува пондерите на ризичност од главата VI.1.1 од оваа одлука коишто се применуваат на побарувањата од централните влади на земјите во кои се наоѓа седиштето на јавната институција.

Банката е должна да ги применува пондерите на ризичност од точката 50 од оваа одлука на побарувањата од сите останати јавни институции во Република Македонија, вклучувајќи ги и фондовите и агенциите коишто функционираат на ниво на целата територија на Република Македонија (Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија, Агенцијата за државни патишта, Агенцијата за вработување на Република Македонија).

52. На побарувањата од јавните институции од земји-членки на Европската Унија за кои надлежниот орган на земјата не определил третман на централна влада, се применуваат пондерите на ризичност определени согласно со точката 50 од оваа одлука.

53. Јавните институции од трети земји не можат да имаат третман на централна влада. На побарувањата од овие јавни институции може да се примени третманот предвиден во точката 50 од оваа одлука само доколку:

- таков третман определил надлежниот орган на третата земја, и
- методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот на банките е еднаква на методологијата пропишана од страна на земјите-членки на Европската Унија.

54. Побарувањата од сите останати јавни институции коишто не се опфатени со точките 50, 51, 52 и 53 од оваа одлука се вклучуваат во

категијата на побарувања од други трговски друштва, односно се применуваат одредбите од главата VI.1.6 од оваа одлука.

VI.1.4 Побарувања од мултилатерални развојни банки и побарувања од меѓународни организации

55. На побарувањата од мултилатералните развојни банки за кои постои долгорочен кредитен рејтинг утврден од призната ИКР, банката е должна да ги применува пондерите на ризичност од следнава табела (Табела бр. 5):

Табела бр. 5

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од мултилатералните развојни банки за кои не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 50% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20% или 50%;
- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%; или
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

56. По исклучок на точката 55 од оваа одлука, банката користи пондер на ризичност од 0% за побарувањата од следниве мултилатерални развојни банки:

- 1) Меѓународната банка за обнова и развој (ИБРД),
- 2) Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ),
- 3) Интерамериканската банка за развој,
- 4) Азиската банка за развој,
- 5) Африканската банка за развој,
- 6) Банката за развој на Советот на Европа,
- 7) Нордиската инвестициска банка,
- 8) Карипската банка за развој,
- 9) Европската банка за обнова и развој (ЕБРД),
- 10) Европската инвестициска банка (ЕИБ),
- 11) Европскиот инвестициски фонд,
- 12) Агенцијата за мултилатерално гарантирање на инвестиции (МИГА),

- 13) Меѓународната финансиска институција за имунизација,
 14) Исламската банка за развој.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката е должна да примени пондер на ризичност од 20% за делот на капиталот на Европскиот инвестициски фонд којшто е запишан, а неуплатен.

57. Банката утврдува пондер на ризичност од 0% на побарувањата од меѓународните организации.

VI.1.5 Побарувања од банките

58. На побарувањата од банки за кои е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги применува следниве пондери на ризичност (Табела бр. 6):

Табела бр. 6

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	50%	100%	100%	150%

На побарувањата од банки за кои не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 50% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20% или 50%;
- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%; или
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

59. По исклучок на точката 58 од оваа одлука, на побарувањата со преостанат рок на достасување до 3 месеци од банки за кои е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката ги применува следниве пондери на ризичност (Табела бр. 7):

Табела бр. 7

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	20%	20%	50%	50%	150%

На побарувањата со преостанат рок на достасување до 3 месеци од банки за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР (не е утврден долгорочен кредитен рејтинг за банката или за други финансиски инструменти издадени од нејзина страна), банката ги применува следниве пондери на ризичност:

- 20% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 0% или 20%;
- 50% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 50%;
- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 100%; или
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во којашто се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

60. По исклучок на точките 58 и 59 од оваа одлука, банката е должна на побарувањата определени во точката 183 од оваа одлука да ги применува пондерите на ризичност утврдени согласно со таа точка.

61. Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на вложувањата на банката во капиталот или сопствените средства на други банки, со исклучок на вложувањата коишто се одбитна ставка од сопствените средства на банката.

62. За потребите на оваа глава, како банка се сметаат: банките и штедилниците основани во Република Македонија (со исклучок на Македонската банка за поддршка на развојот), банките од земјите-членки на Европската Унија и странските банки, на начин дефиниран во Законот за банките.

VI.1.6 Побарувања од други трговски друштва

63. Банката во оваа категорија ги вклучува побарувањата од останатите трговски друштва, вклучувајќи ги и побарувањата врз основа на акции во затворените инвестициски фондови, коишто не се опфатени во останатите делови од главата VI.1 од оваа одлука.

64. На побарувањата од другите трговски друштва за кои постои долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката е должна да ги примени пондерите на ризичност од следнава табела (Табела бр. 8):

Табела бр. 8

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	100%	100%	150%	150%

На побарувањата од другите трговски друштва за кои не е утврден долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР, банката ги применува следниве пондери на ризичност:

- 100% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 0%, 20%, 50% или 100%;
- 150% доколку, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, на побарувањата од централната влада на земјата во која се наоѓа седиштето на должникот им е доделен пондер на ризичност од 150%.

65. По исклучок на точката 64 од оваа одлука, банката е должна на побарувањата определени во точката 183 од оваа одлука да ги применува пондерите на ризичност утврдени согласно со таа точка.

VI.1.7 Портфолио на мали кредити

66. Банката применува пондер на ризичност од 75% на побарувањата коишто ги исполнуваат критериумите од оваа глава за вклучување во портфолиото на мали кредити.

Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на побарувањата од физички лица коишто не ги исполнуваат критериумите од оваа глава за вклучување во портфолиото на мали кредити.

Банката е должна на побарувањата од МД коишто не ги исполнуваат критериумите од оваа глава за вклучување во портфолиото на мали кредити, да применува пондери на ризичност во согласност со главата VI.1.6 од оваа одлука.

67. Одредено побарување може да биде вклучено во категоријата на портфолио на мали кредити, доколку бидат исполнети следниве критериуми:

- должникот е физичко лице или МД;
- вкупната изложеност на банката, нејзиното матично лице и нејзините подружници кон должникот и лицата поврзани со него, не надминува 6.000.000 денари, при што се зема предвид само билансниот дел од изложеноста. Во утврдувањето на вкупната изложеност не се вклучува изложеноста покриена со станбен и деловен објект којашто ги исполнува критериумите од главите VI.1.8 и VI.1.9 од оваа одлука;
- изложеноста не е вложување во хартии од вредност; и

- изложеноста е дел од група изложености со слични карактеристики (потпортфолија на мали кредити), поради што портфолиото е доволно диверзифицирано, согласно со точката 68 од оваа одлука.

Доколку изложеноста утврдена согласно со ставот 1 алинеја 2 од оваа точка не го надминува износот од 6.000.000 денари, банката може во портфолиото на мали кредити да ја вклучи и вонбилансната изложеност кон должникот и лицата поврзани со него.

Банката е должна да преземе соодветни активности за добивање информации и податоци потребни за утврдување на вкупната изложеност кон должникот.

68. Портфолиото на мали кредити се смета за доволно диверзифицирано доколку:

- банката во своите интерни политики и процедури ги дефинирала потпортфолијата на мали кредити коишто се состојат од исти кредитни производи и
- изложеноста на банката (билансна и вонбилансна) кон должникот и лицата поврзани со него, којшто ги исполнува условите од точка 67 став 1 алинеи 1, 2 и 3 од оваа одлука, е еднаква или помала од 0,2% од вкупниот износ на портфолиото на мали кредити.

Како исти кредитни производи се сметаат производите со слично ниво на кредитен ризик, имајќи ги предвид карактеристиките на должникот, намената на производот или некои други слични карактеристики (примери на исти кредитни производи: кредитни картички, потрошувачки кредити, автомобилски кредити, студентски кредити и слично).

69. За потребите на оваа точка и точките 67 и 68 од оваа одлука, вкупната изложеност се утврдува како разлика помеѓу сметководствената вредност и соодветниот износ на премијата или дисконтот и ефектите од промена на објективната вредност, но не се зема предвид износот на исправката на вредноста, односно посебната резерва и износот на акумулираната амортизација.

При утврдувањето на вкупната изложеност кон должникот и лицата поврзани со него и на вкупниот износ на портфолиото на мали кредити не се земаат предвид инструментите за намалување на кредитниот ризик од главата VI.2 од оваа одлука и факторите на конверзија од точката 38 од оваа одлука.

VI.1.8 Побарувања покриени со станбени објекти

70. Банката применува пондер на ризичност од 35% на побарувањата или на дел од побарувањата коишто се покриени со хипотека на станбен објект и коишто ги исполнуваат критериумите од точката 71 од оваа одлука.

Банката ги распоредува сите останати побарувања покриени со хипотека на станбен објект, коишто не ги исполнуваат критериумите од точката 71 од оваа одлука, во соодветната категорија на изложеност или ги вклучува во

портфолиото на мали кредити доколку се исполнети условите од главата VI.1.7 од оваа одлука.

71. Пондерот на ризичност од 35% се применува на побарувања коишто ги исполнуваат следниве критериуми:

- хипотеката се однесува на станбен објект во кој живее или ќе живее должникот или којшто должникот, како сопственик на објектот, го издава под наем за живеење, врз основа на договор за наем;
- вредноста на станбениот објект не зависи значајно од кредитната способност на должникот, не земајќи го предвид влијанието коешто можат да го имаат макроекономските фактори врз вредноста на станбениот објект и врз кредитната способност на должникот (пр. должникот во исто време е и лице коешто е инвеститор или ги изведува градежните работи поврзани со изградба на станбениот објект, при што должникот има значајно учество на соодветниот пазар);
- можноста за наплата на побарувањето (кредитниот ризик од должникот) не зависи значајно од паричните приливи коишто настануваат како резултат на користењето на станбениот објект, туку од способноста на должникот да ги плаќа своите обврски од други редовни извори на средства;
- банката ја проценува пазарната вредност на станбениот објект најмалку еднаш годишно. Банката е должна да обезбеди процена на пазарната вредност на објектот и во пократок период, доколку настане значителен пад на пазарните цени на слични станбени објекти или доколку побарувањето покриено со станбениот објект надминува 5% од сопствените средства на банката. Процената на пазарната вредност на станбениот објект се врши согласно со закон;
- банката поседува уредна документација за заложениот станбен објект којашто се состои од: нотарски акт со прилози за воспоставена хипотека над објектот, вклучително и клаузула за извршност, имотен лист или друг доказ од надлежна институција за воспоставена хипотека на станбениот објект, осигурителна полиса на станбениот објект винкулирана во корист на банката и друга соодветна документација; и
- износот на побарувањето, без да се намали за износот на издвоената исправка на вредноста, односно посебната резерва и без да се коригира за факторите на конверзија, не е поголем од 75% од пазарната вредност на станбениот објект, утврдена согласно со алинејата 4 од оваа точка.

VI.1.9 Побарувања покриени со деловни објекти

72. Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на побарувањата покриени со хипотека на деловен објект.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката може на побарувањата покриени со деловен објект од должник за кој согласно со глава VI од оваа одлука се применува пондер на ризичност од 150%, да го примени пондерот на ризичност од ставот 1 само доколку побарувањето соодветно ги исполнува критериумите од точката 71 алинеи 2, 3, 4, 5 и 6 од оваа одлука.

VI.1.10 Нефункционални побарувања

73. На необезбедениот дел на нефункционалните побарувања, банката е должна да ги применува следниве пондери на ризичност:

- 150%, доколку исправката на вредноста е помала од 20% од необезбедениот дел на побарувањето или
- 100%, доколку исправката на вредноста е најмалку 20% од необезбедениот дел на побарувањето.

74. По исклучок на точките 70 и 73 од оваа одлука, банката применува пондер на ризичност од 100% на нефункционалните побарувања коишто ги исполнуваат критериумите од точката 71 од оваа одлука.

75. Банката може да го исклучи побарувањето од категоријата на нефункционални побарувања во оној момент кога, согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик, побарувањето повеќе нема да има статус на нефункционално побарување.

VI.1.11 Високоризични побарувања

76. Банката е должна на високоризичните побарувања да применува пондер на ризичност од 150%, без разлика дали станува збор за нефункционално побарување или друг вид побарување за кое, согласно со останатите делови од главата VI.1 од оваа одлука, е дозволена примена на понизок пондер на ризичност.

77. Банката е должна во своите интерни акти да ги идентификува побарувањата коишто имаат третман на високоризични побарувања, имајќи ги предвид одредбите на оваа одлука.

VI.1.12 Изложености во форма на удели во инвестициски фондови

78. На изложеностите во форма на удели во инвестициски фондови коишто имаат кредитен рејтинг доделен од страна на призната ИКР, банката е должна да ги применува пондерите на ризичност наведени во следнава табела (Табела бр. 9):

Табела бр. 9

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Како изложености во форма на удели во инвестициски фондови се сметаат уделите во отворените инвестициски фондови.

79. Банката применува пондер на ризичност од 100% на изложеностите во форма на удели во инвестициски фондови за кои не постои долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР.

На изложеностите во форма на удели во приватни инвестициски фондови, банката применува пондер на ризичност од 150%.

VI.1.13 Останати позиции

80. Банката е должна да применува пондер на ризичност од 100% на сите останати позиции коишто не се опфатени во некоја од претходните категории изложености. Во оваа категорија, меѓу другите, се вклучуваат и следниве позиции:

- вложувањата во капиталот на други правни лица и другите капитални вложувања (со исклучок на вложувањата коишто претставуваат одбитна ставка од основниот и дополнителниот капитал на банката). Овие вложувања се распоредуваат во категоријата на која ѝ припаѓа правното лице, при што се применува пондер на ризичност од 100%;
- побарувањата од здруженија на граѓани и фондации, цркви, верски заедници и религиозни групи и други непрофитни организации;
- основните средства.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката применува пондер на ризичност од 0% на паричните средства, паричните еквиваленти и златото, додека на паричните средства во постапка на наплата применува пондер на ризичност од 20%.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, на договорите за дефинитивна терминска продажба на актива и продажба на актива со обврска за нејзин повторен откуп (репо-договори), банката го применува пондерот на ризичност којшто се однесува на активата којашто е предмет на договорот, а не пондерот на ризичност којшто се однесува на другата договорна страна.

VI.2 Инструменти за кредитна заштита

81. При утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето којашто се вклучува во активата пондерирана според кредитниот ризик, банката може да го земе предвид влијанието на инструментите за кредитна заштита, согласно со условите и начинот дефинирани во целата глава VI.2 од оваа одлука.

82. Износот на пондерираната вредност на побарувањето, добиен како резултат на ефектите од инструментот за кредитна заштита, не може да биде повисок од износот на пондерираната вредност на побарувањето без да се земат предвид одредбите од оваа глава.

Доколку ефектите од користењето на инструментот за кредитна заштита се веќе вклучени во утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето (пр. инструментот влијае врз кредитниот рејтинг на побарувањето или должникот), тој инструмент не може да се користи како инструмент за кредитна заштита.

Во случаите кога банката користи повеќе инструменти за кредитна заштита на едно побарување, банката е должна да го подели износот на побарувањето според износот на одделните инструменти за кредитна заштита и да го утврди износот на пондерираната вредност на побарувањето за секој посебен дел.

83. Банката е должна во рамките на своите политики и процедури за управување со кредитниот ризик да ги определи инструментите за кредитна заштита коишто ги користи, постапката и активностите за нивно стекнување, како и начинот на управување со ризиците од примената на тие инструменти (пр. правен, оперативен, пазарен и ликвидносен ризик и други слични ризици).

84. Инструментите за кредитна заштита можат да бидат финансирани или нефинансирани.

Финансираните инструменти за кредитна заштита се инструментите коишто ги исполнуваат условите од главата VI.2.1 од оваа одлука и можат да се користат при утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик на начинот определен во тој дел.

Нефинансираните инструменти за кредитна заштита се користат при утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик според условите и на начинот определени во главата VI.2.2 од оваа одлука.

85. Банката е должна при утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето да го земе предвид влијанието на рочната неусогласеност настаната како резултат на пократкиот преостанат рок на достасување или рок на важење на инструментот за кредитна заштита од преостанатиот рок на достасување на побарувањето на кое се однесува.

При утврдувањето на влијанието на рочната неусогласеност се имаат предвид следниве правила:

- а) преостанатиот рок на достасување на побарувањето е еднаков на пократкиот рок од: (1) најдолгиот преостанат рок во кој должникот е должен да ја исполни целосно својата обврска или (2) пет години;
- б) преостанатиот рок на достасување на инструментот за кредитна заштита е еднаков на најблискиот датум на кој може да се искористи или да престане да постои инструментот за кредитна заштита, односно на кој давателот на инструментот за кредитна заштита може да го повлече дадениот инструмент;
- в) доколку инструментот за кредитна заштита е поделен на износи коишто достасуваат во повеќе различни рокови на достасување, банката е должна да го подели износот на инструментот според различните роковите на достасување и соодветно да го утврди износот на пондерираната вредност на побарувањето за секој посебен дел.

VI.2.1 Финансирани инструменти за кредитна заштита

86. За потребите на оваа одлука, како финансирани инструменти за кредитна заштита се сметаат:

- финансиското обезбедување од главата VI.2.1.1 од оваа одлука;
- билансното нетирање од главата VI.2.1.2 од оваа одлука, и
- останатите финансирани инструменти од главата VI.2.1.3 од оваа одлука.

Финансираните инструменти за кредитна заштита од ставот 1 од оваа точка можат да се користат за потребите на утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик, доколку ги исполнуваат сите услови дефинирани во главата VI.2.1 од оваа одлука.

По исклучок на точката 85 од оваа одлука, банката не може да го користи финансираниот инструмент за кредитна заштита во утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето, доколку тој има пократок преостанат рок на достасување од преостанатиот рок на достасување на побарувањето на кое се однесува.

VI.2.1.1 Финансиско обезбедување

87. Како финансиско обезбедување се сметаат следниве финансирани инструменти за кредитна заштита, само доколку ги исполнуваат условите од точката 88 од оваа одлука:

- паричен депозит или парични еквиваленти и злато кај банката;
- должнички инструменти издадени од централната влада на Република Македонија и Народната банка и од централните влади или централните банки коишто имаат кредитен рејтинг од призната ИКР или АКИ за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 4, согласно со правилата од точката 45 од оваа одлука (вклучувајќи ги и инструментите издадени од лицата од ставот 2 од оваа точка со степен на кредитен квалитет еднаков или подобар од 4);
- должнички инструменти издадени од банки и други трговски друштва коишто имаат долгорочен кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 3, согласно со правилата од точката 58 став 1 и точката 64 став 1 од оваа одлука (вклучувајќи ги и инструментите издадени од лицата од ставот 3 од оваа точка со степен на кредитен квалитет еднаков или подобар од 3);
- должнички инструменти издадени од банки и други трговски друштва коишто имаат краткорочен кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет еднаков или подобар од 3, согласно со правилата од точките 60, 65 и 183 од оваа одлука;
- должнички инструменти издадени од банки со седиште надвор од Република Македонија коишто немаат кредитен рејтинг од призната ИКР, доколку ги исполнуваат условите од ставот 4 на оваа точка;
- должнички инструменти издадени од банки со седиште во Република Македонија коишто котираат на Македонската берза АД Скопје;
- удели во инвестициски фондови доколку се исполнети условите од ставот 5 на оваа точка;

- акции или конвертибилни обврзници коишто се вклучени во главниот берзански индекс (како главен берзански индекс на Македонската берза АД Скопје се смета Македонскиот берзански индекс - МБИ10).

Како должнички инструменти издадени од централните влади или централните банки од ставот 1 алинеја 2 од оваа точка се сметаат и должничните инструменти издадени од:

- јавните институции коишто имаат третман на централна влада за кои се применува пондер на ризичност согласно со точката 51 став 1 од оваа одлука;
- мултилатералните развојни банки за кои се применува пондер на ризичност од 0%, согласно со точката 56 од оваа одлука;
- меѓународните организации за кои се применува пондер на ризичност од 0%, согласно со точката 57 од оваа одлука.

Како должнички инструменти од ставот 1 алинеја 3 од оваа точка се сметаат и должничките инструменти издадени од:

- локалната самоуправа и регионалната власт, согласно со точката 49 став 1 од оваа одлука;
- мултилатералните развојни банки согласно со точката 55 став 1 оваа одлука,
- јавните институции, согласно со точката 50 став 1 од оваа одлука.

Должничките инструменти издадени од банки со седиште надвор од Република Македонија коишто немаат кредитен рејтинг од призната ИКР можат да се сметаат како финансиско обезбедување доколку се исполнети следниве услови:

- инструментите котираат на призната берза;
- сите останати финансиски инструменти издадени од таа банка коишто се со исто првенство на наплата како и финансираниот инструмент за кредитна заштита, имаат кредитен рејтинг од призната ИКР за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет од најмалку 3, согласно со правилата од главата VI.1.5 од оваа одлука;
- банката има информации врз основа на кои може да заклучи дека финансираниот инструмент за кредитна заштита треба да има рејтинг којшто е поповолен од рејтингот за кој е утврдено дека му припаѓа на степенот на кредитен квалитет од најмалку 3, и
- банката е сигурна дека должничкиот инструмент може лесно да се продаде на пазарот.

Уделите во инвестициски фондови можат да се сметаат како финансиско обезбедување само доколку се исполнети следниве услови:

- цената на уделите се објавува на дневна основа, и
- инвестицискиот фонд е ограничен да вложува само во инструменти коишто можат да се признаат како финансиско обезбедување, согласно со одредбите на оваа точка.

Ако должничките инструменти од ставот 1 алинеи 2, 3 и 4 имаат кредитен рејтинг од две признати ИКР, банката го применува помалку поволниот кредитен рејтинг. Доколку овие должнички инструменти имаат кредитни рејтинзи од три или повеќе признати ИКР, банката е должна да ги издвои двата најповолни кредитни рејтинга и да го примени помалку поволниот од овие два рејтинга.

88. Финансиското обезбедување од точката 87 од оваа одлука треба да ги исполнува следниве услови:

- а) Постои ниска поврзаност (корелација), односно не постои позитивна материјална поврзаност (корелација) помеѓу кредитната способност на должникот и вредноста на финансиското обезбедување. Позитивна материјална поврзаност постои кога обезбедувањето е издадено од страна на должникот или лице коешто е поврзано со должникот. Хартиите од вредност издадени од должникот или лице поврзано со него не можат да се признаат како финансиско обезбедување;
- б) Постои правна сигурност, и тоа:
 - согласно со договорот за финансиско обезбедување, банката има право без одложување да го наплати или да го задржи обезбедувањето во случај на ненаплата на побарувањето, несолвентност или отворање стечајна постапка над должникот или на лицето кај кое се наоѓа финансиското обезбедување или во случај на остварување на некој друг договорен настан,
 - банката е должна да ги исполнува сите договорни и законски обврски и да ги презема сите потребни активности за да може договорот за финансиско обезбедување да се изврши без никакви ограничувања, согласно со прописите коишто важат за ваков вид договори,
 - за договорите за финансиско обезбедување коишто вклучуваат примена на прописи од друга земја, банката е должна да добие правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат, со кое се потврдува можноста за извршување на договорот согласно со прописите на другата државата. Покрај тоа, за да се осигури банката дека договорот за финансиско обезбедување може да се изврши без никакви ограничувања, таа е должна, најмалку еднаш годишно во текот на времетраењето на договорот, да добие дополнително правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат за можноста за негово извршување;
- в) Исполнети се оперативните барања коишто се однесуваат на обврската на банката:
 - да има писмен договор за финансиското обезбедување и пропишани процедури за негово навремено активирање,
 - да воспостави и да применува соодветни политики и процедури за контрола на ризиците коишто произлегуваат од користењето на финансиското обезбедување. Покрај ризиците од точката 83 од оваа одлука, контролата треба да ги опфати и ризиците од неефикасност или намалување на ефикасноста на финансиското обезбедување, неговиот престанок, ризиците коишто произлегуваат од неговото вреднување, ризикот на концентрација на одделните видови финансиско обезбедување и слично,

- да воспостави и да применува политики или процедури со кои се дефинираат прифатливите видови и износи на финансиско обезбедување,
- редовно да ја утврдува пазарната вредност на финансиското обезбедување, што подразбира усогласување на неговата вредност со пазарната вредност најмалку еднаш квартално или почесто, доколку дојде до значителна промена на пазарните цени или доколку обезбеденото побарување надминува 5% од сопствените средства на банката;
- доколку финансиското обезбедување се чува од страна на трето лице - чувар на имот, инструментот да не е дел од активата на чуварот на имот, туку да се чува на посебна сметка.

89. На побарувањата коишто се покриени со финансиско обезбедување што ги исполнува критериумите од оваа глава, банката го применува пондерот на ризичност којшто би се применил во случај на директна изложеност кон тоа обезбедување (пондер на ризичност на обезбедувањето).

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, на побарувањата покриени со:

- финансиското обезбедување од точка 87 став 1 алинеја 6 и со сопственички инструменти коишто се дел од МБИ10, банката применува пондер на ризичност од 50%,
- злато кај банката, банката применува пондер на ризичност од 20%, и
- паричен депозит кај банката, банката применува пондер на ризичност од 0%.

При утврдувањето на висината на покриеност на побарувањето со финансиското обезбедување и утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето, банката е должна да ги почитува следниве правила:

- пондерот на ризичност на обезбедувањето се применува само на обезбедениот дел на побарувањето. На необезбедениот дел на побарувањето се применува пондерот на ризичност согласно со категоријата на изложеност во која е распоредено побарувањето;
- се зема предвид износот на пазарната вредност на финансиското обезбедување, утврдена согласно со точката 88 потточка в) алинеја 4 од оваа одлука;
- најнискиот пондер на ризичност којшто го применува банката на побарувањата покриени со финансиско обезбедување не може да биде понизок од 20%, со исклучок на случаите од ставот 2 од оваа точка и точките 90 и 91 од оваа одлука;
- во случај на валутна неусогласеност помеѓу побарувањето и финансиското обезбедување, пазарната вредност на финансиското обезбедување се коригира со примена на следнава формула:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ каде што:}$$

G ја претставува пазарната вредност на финансиското обезбедување

G* го претставува коригираниот износ на финансиското обезбедување којшто се зема предвид при утврдувањето на износот на обезбедениот дел на побарувањето.

90. На побарувањето покриено со финансиско обезбедување настанато врз основа на репо-договор или договор за давање заем или зајмување хартии од вредност, банката може да примени пондер на ризичност од 0%, доколку се исполнети следниве услови:

- побарувањето и финансиското обезбедување се паричен депозит, парични средства или парични еквиваленти или должнички инструменти издадени од централни влади или централни банки за кои, согласно со главата VI.1.1 од оваа одлука, се применува пондер на ризичност од 0%;
- побарувањето и финансиското обезбедување се искажани во иста валута;
- рокот на достасување на договорот не е подолг од еден ден (пр. репо-договори преку ноќ) или се врши дневно пазарно усогласување на вредноста на побарувањето и вредноста на финансиското обезбедување или на дневна основа се покрива разликата до пазарната цена (англ. daily remargining);
- периодот помеѓу датумот на последното усогласување со пазарната цена кога должникот не ја извршил својата обврска за уплата на разликата до пазарната цена и датумот на извршување на обезбедувањето, не може да е подолг од четири дена;
- порамнувањето се врши преку системот на порамнување којшто редовно се користи за ваков вид позиции;
- договорот е склучен врз основа на стандардна документација којашто се користи за овој вид позиции;
- согласно со договорот, договорните страни имаат право да го раскинат или да го откажат договорот, во случај на неизвршување на обврските на другата договорна страна;
- другата договорна страна е основен пазарен учесник. Како основен пазарен учесник се сметаат следниве лица:
 - а) централните влади или централните банки за кои се применува пондер на ризичност од 0%;
 - б) банките;
 - в) другите финансиски институции, вклучувајќи ги и друштвата за осигурување, за кои се применува пондер на ризичност од најмногу 20%;
 - г) овластени клириншки куќи.

Доколку репо-договорите или договорите за давање заем или зајмување хартии од вредност покриени со финансиско обезбедување ги исполнуваат сите услови од ставот 1 од оваа точка, освен условот другата договорна страна да е основен пазарен учесник, на тие позиции банката може да примени пондер на ризичност од 10%.

91. На позициите во финансиски деривати со кои се тргува преку шалтер коишто се покриени со финансиско обезбедување, банката може да примени пондер на ризичност од 0%, доколку:

- нивната пазарна вредност се искажува на дневна основа;
- покриени се со паричен депозит, парични средства или парични еквиваленти, и
- не постои валутна неусогласеност помеѓу позицијата во финансискиот дериват и финансиското обезбедување.

На позициите во финансиски деривати со кои се тргува преку шалтер и коишто ги исполнуваат условите од ставот 1 алинеи 1 и 3, а се покриени со должнички инструменти издадени од централна влада или централна банка за кои се применува пондер на ризичност од 0%, банката може да примени пондер на ризичност од 10%.

Банката може да примени пондер на ризичност од 0% на позициите од ставот 2 од оваа точка, само доколку односот помеѓу позицијата во финансискиот дериват и пазарната вредност на должничкиот инструмент изнесува најмалку 1:1,20.

За потребите на ставовите 2 и 3 од оваа точка, како централна влада или централна банка се сметаат и мултилатералните развојни банки и меѓународните организации за кои се применува пондер на ризичност од 0%.

VI.2.1.2 Билансно нетирање

92. Банката може да признае билансно нетирање на меѓусебните побарувања и обврски со должникот како финансиран инструмент за кредитна заштита доколку се исполнети следниве услови:

- се нетираат кредитите и депозитите кај банката;
- договорот за билансно нетирање може да се спроведува во сите случаи без никакви ограничувања, вклучувајќи ги и случаите на несолвентност, стечај или ликвидација на должникот;
- банката може во секој момент да ги утврди паричните побарувања и обврски коишто се предмет на договорот за нетирање;
- банката врши редовно следење и контрола на ризиците коишто можат да произлезат од престанокот на важење на договорот за билансно нетирање;
- за договорите за билансно нетирање коишто вклучуваат примена на прописи од друга земја, банката е должна да добие правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат, со кое се потврдува можноста за извршување на договорот согласно со прописите на другата државата. Покрај тоа, за да се осигури банката дека договорот може да се изврши без никакви ограничувања, таа е должна, најмалку еднаш годишно во текот на времетраењето на договорот, да добие дополнително правно мислење од адвокат од земјата чишто прописи се применуваат за можноста за негово извршување, и
- банката врши редовно следење и контрола на изложеноста на нето-основа.

93. Доколку договорот за билансно нетирање ги исполнува условите од оваа глава на одлуката, банката може при утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик да ја вклучи разликата помеѓу кредитите

и депозитите коишто се предмет на договорот (нето-износот). Пондерираната вредност на побарувањето се добива како производ на нето-износот и пондерот на ризичност којшто се применува на кредитот, односно на должникот. Нето-износот се вклучува во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик само доколку разликата меѓу кредитите и депозитите е позитивна. Доколку разликата е еднаква на нула или е негативна, нето-износот не се вклучува во активата пондерирана според кредитниот ризик.

Во случај на валутна неусогласеност помеѓу кредитите и депозитите коишто се предмет на нетирање, вредноста на депозитот се коригира со примена на следнава формула:

$$C^* = C \times (1 - 0,08), \text{ каде што:}$$

C ја претставува вредноста на депозитот

C* ја претставува коригираната вредност на депозитот којашто се зема предвид при утврдувањето на нето-износот.

VI.2.1.3 Останати финансирани инструменти

94. Како останати финансирани инструменти се сметаат следниве инструменти, коишто ги исполнуваат критериумите од оваа глава на одлуката:

- парични депозити или парични еквиваленти кај трето лице коешто не е една од договорните страни, или
- полиси за животно осигурување.

95. Паричните депозити или паричните еквиваленти од точката 94 алинеја 1 од оваа одлука треба да ги исполнуваат следниве услови:

- договорот за залог или за пренос на паричниот депозит/паричниот еквивалент на банката е изработен врз основа на закон и банката има право без одложување да го наплати или да се стекне со паричниот депозит/паричниот еквивалент во случај на ненаплата на побарувањето, несолвентност или отворање стечајна постапка над должникот или над лицето кај кое се наоѓа паричниот депозит/паричниот еквивалент или во случај на остварување на некој друг договорен настан;
- третото лице мора да биде известно за залогот или правото на пренос;
- врз основа на известувањето од алинејата 2 од оваа точка, третото лице може да врши исплата на паричниот депозит/паричниот еквивалент само на банката или на друго лице, по претходна согласност од банката; и
- залогот или преносот се во корист на банката и се безусловни и неотповикливи.

96. Полисите за животно осигурување од точката 94 алинеја 2 од оваа одлука треба да ги исполнуваат следниве услови:

- полисата за животно осигурување е дадена како залог кај банката или е винкулирана во корист на банката;

- друштвото за осигурување коешто ја издало полисата е известено за залогот и не смее да врши исплата врз основа на полисата, без претходна согласност од банката;
- во случај на ненаплата на побарувањето, банката има право да ја откаже полисата за животно осигурување и да ја наплати откупната вредност на полисата, при што не постојат законски одредби коишто ја ограничуваат наплатата на откупната вредност;
- банката мора да биде известена за секое доцнење на должникот во намиравањето на своите обврски врз основа на полисата за животно осигурување;
- по исклучок на точката 86 став 3 од оваа одлука, доколку рокот на достасување на полисата е пократок од преостанатиот рок на достасување на побарувањето, полисата може да се користи како инструмент за кредитна заштита само доколку банката обезбеди услови износот добиен со исплатата на полисата да го замени со друг инструмент за кредитна заштита со рок на достасување до крајот на рокот на достасување на побарувањето, согласно со одредбите на оваа одлука;
- залогот или винкулацијата мора да имаат сила на извршна исправа, согласно со закон;
- откупната вредност на полисата ја објавува друштвото за осигурување коешто ја издало и оваа вредност не може да се намалува;
- банката треба да биде во можност навремено да ја наплати откупната вредност на полисата, односно исплатата на полисата да се изврши во разумен рок;
- друштвото за осигурување не смее да ја исплати откупната вредност на полисата, без претходна согласност на банката; и
- друштвото за осигурување е друштво за осигурување или филијала на странско друштво за осигурување коишто добиле дозвола за вршење работи на осигурување од Агенцијата за супервизија на осигурувањето или друштво за осигурување од земја-членка на Европската Унија или е друштво со седиште надвор од Република Македонија коешто е предмет на регулатива и супервизија на осигурувањето којашто е најмалку еднаква на регулативата и супервизијата на земјите-членки на Европската Унија.

97. Пондерираната вредност на побарувањето обезбедено со паричен депозит/паричен еквивалент од точката 95 од оваа одлука, се утврдува како производ на износот на паричниот депозит/паричниот еквивалент и пондерот на ризичност којшто би се применил во случај на директна изложеност кон лицето кај кое се наоѓа тој депозит/еквивалент (пондер на ризичност на третото лице).

Во случај на валутна неусогласеност на побарувањето и паричниот депозит/паричниот еквивалент, вредноста на паричниот депозит/паричниот еквивалент се коригира со користење на следнава формула:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ каде што:}$$

G ја претставува вредноста на паричниот депозит/паричниот еквивалент којшто ги исполнува условите од оваа одлука;

G^* го претставува коригираниот износ на паричниот депозит/паричниот еквивалент којшто се зема предвид при утврдување на пондерираната вредност на побарувањето.

98. Пондерираната вредност на побарувањето обезбедено со полиса за животно осигурување од точката 96 од оваа одлука се утврдува како производ на:

- откупната вредност на полисата за животно осигурување и
- пондерот на ризичност којшто, согласно со оваа одлука, се применува на друштвото за осигурување што ја издало полисата.

Доколку друштвото за осигурување нема долгорочен кредитен рејтинг утврден од призната ИКР, пондерираната вредност на побарувањето се утврдува со користење пондер на ризичност од 70%.

Во случај на валутна неусогласеност на побарувањето и полисата за животно осигурување, банката е должна да ја коригира откупната вредност на полисата за животно осигурување со примена на следнава формула:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ каде што:}$$

G го претставува износот на откупната вредност на полисата за животно осигурување;

G^* го претставува коригираниот износ на откупната вредност на полисата за животно осигурување којшто се вклучува во утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето.

99. Во случаите кога побарувањето не е во целост покриено со останат финансиран инструмент за кредитна заштита, банката може на обезбедениот дел да ја примени постапката определена во оваа глава од Одлуката, доколку обезбедениот и необезбедениот дел од побарувањето имаат еднаков редослед на наплата од клиентот (банката и давателот на инструментот пропорционално ги делат загубите).

Во случаите од ставот 1 од оваа точка вкупниот износ на пондерираната вредност на побарувањето се добива со примена на следнава формула:

$$(E - G^*) \times r + G^* \times g$$

E го претставува износот на побарувањето утврден согласно со точка 35 од оваа одлука. Доколку станува збор за вонбилансно побарување, тоа побарување целосно се вклучува во формулата за утврдување на вкупниот пондериран износ, односно се применува фактор на конверзија од 100%;

G^* ја претставува вредноста на останатиот финансиран инструмент за кредитна заштита утврдена согласно со оваа глава од одлуката;

r го означува пондерот на ризичност којшто согласно со оваа одлука се применува на категоријата на изложеност на којашто ѝ припаѓа побарувањето обезбедено со останат финансиран инструмент за кредитна заштита;

g го означува пондерот на ризичност којшто согласно со оваа одлука се применува на третото лице/давателот на инструментот.

VI.2.2 Нефинансирани инструменти за кредитна заштита

100. Како нефинансирани инструменти за кредитна заштита се сметаат гаранциите и контрагаранциите.

Банката може да ги признае само нефинансираните инструменти за кредитна заштита коишто ги исполнуваат критериумите од точките 101 и 102 од оваа одлука.

101. Гаранциите и контрагаранциите треба да ги исполнат следниве критериуми:

- 1) да е јасно дефиниран опфатот на инструментот (постои јасна поврзаност помеѓу инструментот и побарувањето на банката на кое се однесува тој инструмент);
- 2) гаранцијата/контрагаранцијата е издадена од:
 - а) централна влада или централна банка, вклучувајќи ги и јавните институции коишто имаат третман на централна влада,
 - б) мултилатерална развојна банка,
 - в) меѓународна организација,
 - г) банка,
 - д) друго трговско друштво, вклучувајќи ги и матичното лице, подружниците или лицата во коишто банката остварува учество, доколку имаат кредитен рејтинг од призната ИКР за којшто е утврдено дека му припаѓа на степен на кредитен квалитет еднаков или подобар од 2;
- 3) договорот за гаранција или контрагаранција не содржи одредби чиешто извршување е надвор од контролата на банката, а коишто:
 - на издавачот на гаранцијата/контрагаранцијата му даваат право еднострано да го раскине договорот,
 - даваат можност за зголемување на трошокот за користење на кредитната заштита во случај на влошување на кредитниот квалитет на побарувањето или должникот,
 - го ограничуваат издавачот на гаранцијата/ контрагаранцијата да изврши навремена исплата во случај должникот да не ги намира своите обврски врз основа на кое било достасано побарување,
 - му даваат право на издавачот на гаранцијата/ контрагаранцијата да го скрати рокот на достасување на инструментот за кредитна заштита; и
- 4) гаранцијата или контрагаранцијата се склучени на начин којшто овозможува нивно извршување согласно со соодветните прописи.

Покрај критериумите од ставот 1 од оваа точка, гаранциите можат да се користат како нефинансиран инструмент за кредитна заштита, доколку ги исполнуваат и следниве дополнителни критериуми:

- гаранцијата претставува директно побарување од лицето коешто ја издало,
- во случај на ненамирување на обврските од страна на должникот, банката има право во разумен рок да бара од издавачот на гаранцијата да ѝ го плати достасаниот износ. Плаќањето коешто треба да го изврши издавачот на гаранцијата не смее да биде условено со обврска за банката претходно да побара наплата на достасаното побарување од страна на должникот;
- доколку со гаранцијата се обезбедуваат кредити за купување станбен објект, исполнувањето на критериумот од ставот 1 потточка 3) алинеја 3 е ограничено на 36 месеци. Тоа значи дека во случај на ненамирување на обврските од страна на должникот, банката може да го наплати своето побарување преку преземање и продажба на станбениот објект. Доколку не успее да го продаде станбениот објект во период до 36 месеци, банката е должна да ја активира гаранцијата и да побара наплата на достасаното побарување од страна на издавачот на гаранцијата;
- гаранцијата се заснова на обврска којашто ја презел издавачот на гаранцијата во писмена форма или друга соодветна форма којашто може да послужи како доказ за издавањето на гаранцијата; и
- гаранцијата ги покрива сите плаќања коишто произлегуваат од побарувањето на кое се однесува. Во спротивно, износот којшто се вклучува во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик треба соодветно да се намали за оној дел од побарувањето којшто не е покриен со гаранцијата.

Покрај критериумите од ставот 1 од оваа точка, контрагаранциите можат да се користат како нефинансиран инструмент за кредитна заштита, доколку ги исполнуваат и следниве дополнителни критериуми:

- контрагаранцијата ги покрива сите елементи на кредитниот ризик којшто произлегува од побарувањето на кое се однесува;
- контрагаранцијата и гаранцијата на која се однесува контрагаранцијата ги исполнуваат критериумите од ставот 2 од оваа точка, со таа разлика што контрагаранцијата не мора да го исполнува критериумот од ставот 2 алинеја 1;
- банката не поседува информации од кои може да заклучи дека износот што го покрива контрагаранцијата е помал од износот што го покрива гаранцијата на која се однесува;
- банката може како нефинансирани инструменти за кредитна заштита да ги признае и контрагаранциите издадени од други лица, освен лицата од ставот 1 потточката 2) од оваа точка, доколку тие контрагаранции се покриени со гаранции од лицата од ставот 1 потточката 2) од оваа точка и се исполнети сите останати услови од оваа точка.

102. Покрај исполнувањето на условите од точката 101 од оваа одлука, банката е должна да го вклучи користењето на нефинансираните инструменти за кредитна заштита во процесот на управување со сите ризици и да воспостави систем на управување со ризикот од концентрација којшто произлегува од користењето на овие инструменти.

По исклучок на точката 85 од оваа одлука, банката не може да ја користи гаранцијата/контрагаранцијата во утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето, во следниве случаи:

- преостанатиот рок на достасување на гаранцијата/контрагаранцијата е пократок од три месеци и пократок од преостанатиот рок на достасување на побарувањето на коешто се однесува; или
- договорениот рок на достасување на гаранцијата/контрагаранцијата е пократок од една година и е пократок од преостанатиот рок на достасување на побарувањето на коешто се однесува.

103. Пондерираната вредност на побарувањето обезбедено со нефинансиран инструмент за кредитна заштита се утврдува како производ на износот на инструментот (гаранцијата/контрагаранцијата) и пондерот на ризичност којшто, согласно со оваа одлука, се применува на давателот на инструментот.

Во случај на валутна неусогласеност помеѓу побарувањето и нефинансираниот инструмент за кредитна заштита, вредноста на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита се коригира со примената на следнава формула:

$$G^* = G \times (1 - 0,08), \text{ каде што:}$$

G ја претставува вредноста на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита;

G* го претставува износот на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита којшто се зема предвид при утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето.

Во случај на рочна неусогласеност на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита и побарувањето, којашто е дозволена согласно со оваа глава, вредноста на инструментот дополнително се коригира со примена на следнава формула:

$$G_a = G^* \times (T - T^*) / (T - T^*)$$

G_a ја претставува вредноста на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита којшто се зема предвид при утврдувањето на пондерираната вредност на побарувањето;

G* го претставува износот на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита коригиран за валутната неусогласеност (доколку нема валутна неусогласеност G* = G);

T го означува помалиот износ од вредноста на параметарот T и бројот на годините до датумот на достасување на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита, утврден согласно со точката 85 од оваа одлука;

T го означува бројот на годините до датумот на достасување на побарувањето утврден согласно со точката 85 од оваа одлука, при што овој број не може да е поголем од пет години;

t^* е еднаков на 0,25.

104. Во случаите кога побарувањето не е во целост обезбедено со нефинансиран инструмент за кредитна заштита, банката може на обезбедениот дел да ја примени постапката определена во точката 103 од оваа одлука, доколку обезбедениот и необезбедениот дел на побарувањето имаат еднаков редослед на наплата (банката и давателот на инструментот пропорционално ги делат загубите).

Во случаите од ставот 1 од оваа точка, вкупниот износ на пондерираната вредност на побарувањето се добива со примена на следнава формула:

$$(E - G_a) \times r + G_a \times g$$

E го претставува вкупниот износ на побарувањето утврден согласно со точката 35 од оваа одлука. Доколку станува збор за вонбилансно побарување, тоа побарување целосно се вклучува во формулата за утврдување на вкупниот пондериран износ, односно се применува фактор на конверзија од 100%;

G_a ја претставува вредноста на нефинансираниот инструмент за кредитна заштита утврдена согласно со точка 103 од оваа одлука. Доколку нема рочна неусогласеност помеѓу побарувањето и нефинансираниот инструмент за кредитна заштита, $G_a = G^*$. Доколку нема валутна неусогласеност помеѓу побарувањето и нефинансираниот инструмент за кредитна заштита, $G^* = G$. Разликата помеѓу E и G_a го дава износот на необезбедениот дел на побарувањето;

r го означува пондерот на ризичност којшто согласно со оваа одлука се применува на категоријата на изложеност на која ѝ припаѓа побарувањето;

g го означува пондерот на ризичност којшто согласно со оваа одлука се применува на давателот на инструментот.

VII. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА ВАЛУТНИОТ РИЗИК

105. Капиталот потребен за покривање на валутниот ризик се пресметува на тој начин, што збирот на апсолутниот износ на нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција на банката се множи со 8%.

106. Нето-позицијата на банката во злато претставува разлика помеѓу сите активни и пасивни позиции на банката во злато, вклучувајќи ги и сите вонбилансни позиции изразени во злато (форвард и фјучерс-договори во злато, опции во злато и слично).

107. Агрегатната девизна позиција на банката, којашто се утврдува согласно со точките 108 и 109 од оваа одлука, ги вклучува девизните активни и пасивни позиции на банката.

Под девизни активни, односно девизни пасивни позиции се сметаат и денарските активни, односно денарските пасивни позиции со девизна клаузула.

108. Нето девизната позиција во една валута претставува збир на:

- нето спот-позицијата, којашто е еднаква на разликата помеѓу девизната актива и девизната пасива во таа валута, вклучувајќи ја и недостасаната камата;
- нето форвард-позицијата којашто е еднаква на разликата помеѓу сите износи коишто ќе бидат примени и сите износи коишто ќе бидат платени врз основа на валутни форвард-договори, вклучувајќи ги и валутните фјучерс-договори и главницата на валутните своп-договори којашто не е вклучена во спот-позицијата;
- вонбилансните позиции во девизи (неотповикливи гаранции, непокриени акредитиви и слични инструменти), коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“ и „Д“. Во случај на гаранции и акредитиви во странска валута коишто се покриени со депозит во таа валута, во пресметката на нето девизната позиција се вклучува непокриениот износ на овие гаранции и акредитиви;
- вредноста на валутните опции изразена согласно со точката 173 од оваа одлука.

Позициите од ставот 1 алинеи 1 и 2 од оваа точка коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ се прикажуваат на нето-основа, односно се намалуваат за соодветниот износ на исправката на вредноста/посебната резерва. Вонбилансните позиции од ставот 1 алинеја 3 од оваа точка се прикажуваат на нето-основа, односно се намалуваат за соодветниот износ на посебна резерва.

Во нето девизната позиција не се вклучуваат позициите на банката во странска валута коишто произлегуваат од нејзиното работење во туѓо име и за туѓа сметка, како и билансните позиции коишто, согласно со главата III од оваа одлука, претставуваат одбитни ставки од основниот и дополнителниот капитал.

Нето девизната позиција во една валута се изразува во денари со примена на средниот курс на Народната банка којшто важи на денот на кој се утврдува нето девизната позиција за таа валута.

109. Збирот на сите нето девизни кратки позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната кратка девизна позиција на банката, додека збирот на сите долги нето девизни позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната долга девизна позиција на банката.

Кратка девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е помал од збирот на пасивните позиции.

Долга девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е поголем од збирот на пасивните позиции.

Поголемиот износ од вкупната кратка девизна позиција и вкупната долга девизна позиција ја претставува агрегатната девизна позиција на банката.

VIII. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА ПАЗАРНИТЕ РИЗИЦИ

110. Капиталот потребен за покривање на пазарните ризици претставува збир на:

- 1) капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик, како збир на:
 - капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти, утврден согласно со главата VIII.3 од оваа одлука, и
 - капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти, утврден согласно со главата VIII.4 од оваа одлука;
- 2) капиталот потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност, утврден согласно со главата VIII.5 од оваа одлука, и
- 3) капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна, утврден согласно со главата VIII.6 од оваа одлука.

Во износот на капиталот од ставот 1 од оваа точка соодветно се вклучува и капиталот утврден согласно со главата XI од оваа одлука, во зависност од предметот на опцијата.

111. Капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик се утврдува врз основа на следниве две компоненти: специфичен и генерален ризик.

Специфичниот ризик е ризикот од промена на цената на финансискиот инструмент како резултат на фактори коишто се поврзани со издавачот на тој инструмент, односно издавачот на предметот на дериватот, кај финансиските деривати.

Генералниот ризик е ризикот од промена на цените на финансиските инструменти како резултат на промените на пазарните каматни стапки или промените во цените на пазарот на капитал.

112. Банката ја одредува нето-позицијата на еден финансиски инструмент како разлика помеѓу неговата долга (купување) и кратка позиција (продавање, зајмување). При утврдувањето на нето-позицијата, дериватите се третираат како позиции на предметот на дериватот.

Нетирањето во смисла на ставот 1 од оваа точка е дозволено само доколку станува збор за инструмент издаден од ист издавач, искажан во иста валута, со иста каматна стапка, со ист рок на достасување и со ист третман во случај на стечај.

VIII.1 Третман на финансиските деривати и другите финансиски инструменти

113. При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, позициите во финансиски деривати и другите финансиски инструменти претставуваат комбинација на долга или кратка позиција, искажани согласно со одредбите од оваа глава. Во Анекс бр. 1, којшто е составен дел на оваа одлука, е даден преглед на третманот на финансиските деривати при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички и сопственички инструменти.

114. Финансиските деривати со кои се презема обврска за купување или продажба на одреден должнички инструмент или каматна стапка (форвард-договори, фјучерс-договори или слични договори) се прикажуваат како комбинација на долга или кратка позиција, при што:

- едната позиција достасува на рокот на достасување на фјучерс-договорот, односно на датумот на порамнување на форвард-договорот или сличен договор;
- другата позиција достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во должнички инструменти, се вклучуваат позициите од ставот 1 од оваа точка, изразени преку пазарната или сегашната вредност на предметот на дериватот.

Кај форвард и фјучерс-договорите од ставот 1 од оваа точка, како долга позиција се смета онаа позиција кога банката добива однапред договорена каматна стапка, додека како кратка позиција се смета онаа позиција кога банката плаќа однапред договорена каматна стапка.

115. Купувањето фјучерс или форвард-договор каде што предмет е каматна стапка (англ. interest rate futures, forward interest rate agreements) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Продажбата на фјучерс или форвард-договор каде што предмет е каматна стапка се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, позициите од ставовите 1 и 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

Форвард-договорите каде што предмет е девизниот курс (англ. foreign Exchange forward – FX forwards) се прикажуваат како долга позиција во должнички инструмент во валутата што се купува и кратка позиција во должнички инструмент во валутата што се продава, при што се зема предвид рокот кога е предвидено купувањето, односно продавањето на валутата. Долгите и кратките позиции во форвард-договорите каде што предмет е девизниот курс се вклучуваат при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, односно, покрај тоа што се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик, овие форвард-договори се вклучуваат и во

утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти.

116. Купувањето фјучерс или форвард-договор каде што предмет е должнички инструмент (англ. forward contract, bond future) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Продажбата на фјучерс или форвард-договор каде што предмет е должнички инструмент се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, кратката позиција од ставот 1 од оваа точка и долгата позиција од ставот 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

117. Купувањето форвард или фјучерс-договор каде што предмет е сопственичка хартија од вредност или портфолио на сопственички инструменти (англ. equities forward contracts, equity futures) се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во сопственичката хартија од вредност (или портфолио на сопственички инструменти). Кратката позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека долгата позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

Продажбата на фјучерс или форвард-договор каде што предмет е сопственичка хартија од вредност (или портфолио на сопственички инструменти) се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност (или портфолио на сопственички инструменти). Долгата позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека кратката позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

Форвард и фјучерс-договорите на берзанските индекси се прикажуваат согласно со ставовите 1 и 2 од оваа точка, при што позициите во берзанскиот индекс можат да се прикажат како една позиција во берзанскиот индекс или како позиции во секој од сопственичките инструменти коишто се дел од берзанскиот индекс - компоненти на берзанскиот индекс. Во зависност од начинот на прикажување, позициите во берзански индекс се изразуваат преку пазарната вредност на берзанскиот индекс или преку пазарната или сегашната вредност на одделните компоненти на берзанскиот индекс.

118. Своповите на каматни стапки (англ. interest rate swap) кај кои банката прима променлива каматна стапка и плаќа фиксна каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка којашто достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на свопот.

Своповите на каматни стапки кај кои банката прима фиксна каматна стапка и плаќа променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка којашто достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во должнички инструмент којашто достасува на рокот на достасување на свопот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, позициите од ставовите 1 и 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

Своповите на валути (англ. cross-currency swap) се прикажуваат согласно со ставовите 1, 2 и 3 од оваа точка, како комбинација на долга позиција во должнички инструмент во едната валута со фиксна/променлива каматна стапка и кратка позиција во должнички инструмент во другата валута со фиксна/променлива каматна стапка, при што се зема предвид рочноста на секоја од валутите што се разменуваат. Позициите во овој вид свопови се вклучуваат и при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик како позиции во валутите коишто се разменуваат согласно со нивната рочност.

119. Своповите на сопственички инструменти (англ. equity swap) се прикажуваат како комбинација на долга позиција во сопственичката хартија од вредност што се прима и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност што се дава.

Своповите на сопственички инструменти кај кои банката прима фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка којашто достасува на рокот на достасување на свопот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност. Долгата позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека кратката позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

Своповите на сопственички инструменти кај кои банката плаќа фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка којашто достасува на рокот на достасување на свопот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во сопственичката хартија од вредност. Кратката позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти,

додека долгата позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички инструменти.

120. Вложувањата во портфолио на финансиски инструменти (англ. collective investment units) се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик и валутниот ризик (доколку станува збор за вложувања во странска валута), а не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици.

121. Позициите во конвертибилни хартии од вредност (англ. convertible securities) се прикажуваат како позиции во должнички инструмент или сопственички инструменти. Конвертибилната хартија од вредност се смета како сопственичка хартија од вредност доколку:

- до првиот датум кога може да се изврши конверзијата преостануваат помалку од три месеци, односно периодот до следниот датум кога може да се изврши конверзија е помал од една година (доколку првиот датум веќе поминал);
- висината на тековната пазарна вредност на должничкиот инструмент е поголема најмногу 10% од вредноста на соодветното количество на сопственичка хартија од вредност коешто може да се стекне доколку се изврши конверзијата.

122. Позициите во хартии од вредност (сопственички инструменти, должнички инструменти) од портфолиото за тргување коишто привремено се продаваат на друга договорна страна врз основа на репо-договор или коишто врз основа на соодветен договор се даваат на заем на друга договорна страна се прикажуваат како комбинација на долга позиција во хартијата од вредност којашто е привремено продадена, односно дадена на заем и кратка позиција во безризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата којашто е еднаква на приносот од овие договори.

Позицијата во хартијата од вредност којашто се продава, односно се дава на заем и позицијата во безризичниот должнички инструмент се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти и/или сопственички инструменти, изразени преку пазарната вредност на предметот на договорот. Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик, позициите во безризичен должнички инструмент се вклучуваат во категоријата на позиции коишто не носат ризик (пондер 0%).

Позициите во хартии од вредност од портфолиото за тргување коишто привремено се купуваат од друга договорна страна врз основа на репо-договор или коишто врз основа на соодветен договор се зајмуваат од друга договорна страна се прикажуваат како долга позиција во неризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата којашто е еднаква на приносот од овие договори.

Позицијата од ставот 3 од оваа точка се вклучува во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти.

123. Позициите во опции и инструменти коишто имаат карактеристики на опции (англ. interest rate options, debt instrument options, equity options, stock indices option, financial future options, swaoptions, foreign currency options, warrants) се прикажуваат согласно со глава XI од оваа одлука и соодветно се вклучуваат во капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, ризикот од промена на цените на стоките или валутниот ризик.

VIII.2 Гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност

124. Позициите коишто произлегуваат од обврската на банката за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти или од вложувања во должнички инструменти, согласно со главите VIII.3 и VIII.4 од оваа одлука.

Вклучувањето на позициите од ставот 1 од оваа точка се врши на следниов начин:

- се утврдува нето-позицијата на банката во хартиите од вредност чијашто емисија ја гарантира, односно за кои безусловно се обврзала дека ќе ги прифати по договорената цена. Нето-позицијата претставува разлика помеѓу износот на емисијата на хартии од вредност што ја гарантира банката и износот на хартиите од вредност што се запишани или се пренесени на трети лица коишто презеле обврска за субгарантирање на емисијата;
- нето-позицијата се намалува со факторите на намалување од Табела бр. 10.

Табела бр. 10

	Фактор на намалување
Работен ден 0	100%
Работен ден 1	90%
Работен ден 2-3	75%
Работен ден 4	50%
Работен ден 5	25%
Над 5 работни дена	0%

Под работен ден 0 се подразбира работниот ден на кој банката стекнува безусловна обврска за преземање на утврдениот износ на хартии од вредност по однапред договорена цена.

VIII.3 Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти

125. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти коишто се водат во портфолиото за тргување.

Во пресметката од ставот 1 од оваа точка, банката е должна да ги вклучи и позициите врз основа на гарантирање и/или пласман на емисија на

должнички инструменти, како и сите други позиции чијашто вредност зависи од движењето на каматните стапки (пр. форвард-договор каде што предмет е девизниот курс).

Банката е должна да ги утврди позициите на секој должнички инструмент од ставот 1 од оваа точка согласно со точката 112 и главата VIII.1 од оваа одлука и да го утврди потребниот капитал за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти за секоја валута одделно.

VIII.3.1 Специфичен ризик

126. Банката врши класифицирање на позициите согласно со нивната преостаната рочност и карактеристиките на издавачот.

Под преостаната рочност на должничките инструменти, во смисла на оваа одлука, се подразбира преостанатиот период до нивната фактичка рочност (за инструментите со фиксни каматни стапки), односно до периодот во кој се врши повторно утврдување на каматните стапки (за инструментите со променливи каматни стапки).

127. Врз основа на извршената класификација според преостанатата рочност, банката врши пондерирање на позициите согласно со пондерите од табелата бр. 11.

Табела бр. 11

Позиции коишто не носат ризик	Квалификувани позиции			Останати позиции
	До 6 месеци	Од 6 до 24 месеци	Над 24 месеци	
0,00%	0,25%	1,00%	1,60%	8,00%

Како позиции коишто не носат ризик се сметаат позициите коишто се издадени од лица или се обезбедени со инструменти за кредитна заштита на кои, согласно со главата VI од оваа одлука, им се доделува пондер на ризичност за кредитен ризик од 0%.

Квалификувани позиции се позициите коишто:

- се издадени или гарантирани од централни влади на кои, согласно со главата VI од оваа одлука, им се доделува пондер на ризичност од 20% или 50%;
- се издадени од централни банки, меѓународни организации, мултилатерални развојни банки и органите на локалната самоуправа и регионалната власт коишто, согласно со главата VI од оваа одлука, се распоредени во степен на кредитен квалитет од 2 или 3;
- се издадени или гарантирани од банки и други трговски друштва коишто, согласно со главата VI од оваа одлука, се распоредени во степен на кредитен квалитет од 1 или 2.

Сите позиции коишто не се вклучуваат во позициите од ставовите 2 и 3 од оваа точка се сметаат за останати позиции.

128. Потребниот капитал за покривање на специфичниот ризик претставува збир на апсолутните вредности на добиените пондерирани позиции.

VIII.3.2 Генерален ризик

129. Банката го пресметува износот на генерален ризик врз основа на преостанатата рочност на позициите во должнички инструменти и нивната каматна стапка. Со примена на пондерите од Табела бр. 12 се добиваат пондерирани долго и кратки позиции во секој должнички инструмент.

Табела бр. 12

Зона	Групи на преостанатата рочност		Пондер (во %)
	Каматна стапка од 3% и повеќе	Каматна стапка до 3%	
Зона 1	0 - 1 месец	0 - 1 месец	0.00
	1 - 3 месеци	1 - 3 месеци	0.20
	3 - 6 месеци	3 - 6 месеци	0.40
	6 - 12 месеци	6 - 12 месеци	0.70
Зона 2	1 - 2 години	1.0 - 1.9 години	1.25
	2 - 3 години	1.9 - 2.8 години	1.75
	3 - 4 години	2.8 - 3.6 години	2.25
Зона 3	4 - 5 години	3.6 - 4.3 години	2.75
	5 - 7 години	4.3 - 5.7 години	3.25
	7 - 10 години	5.7 - 7.3 години	3.75
	10 - 15 години	7.3 - 9.3 години	4.50
	15 - 20 години	9.3 - 10.6 години	5.25
	над 20 години	10.6 - 12 години	6.00
		12 - 20 години над 20 години	8.00 12.50

130. Пред да се изврши прикажување на позициите во финансиски деривати, согласно со главата VIII.1 од оваа одлука, банката може да изврши нетирање на долготата и кратката позиција во ист финансиски дериват, доколку се исполнети следниве услови:

а) Позициите се со иста номинална вредност и се искажани во иста валута;

б) Имаат иста референтна каматна стапка (за позициите со променливи каматни стапки) или иста купонска камата (за позициите со фиксна каматна стапка), или стапката не се разликува значително (не повеќе од 15 базични поени=0,15 процентни поени);

в) роковите на достасување на позициите со фиксни каматни стапки, односно наредните рокови на кои се врши повторно утврдување на каматните стапки (за позициите со променливи каматни стапки) ги исполнуваат следниве ограничувања:

- паѓаат на ист ден, за позициите кај кои овие рокови се пократки од еден месец;
- не се разликуваат за повеќе од седум дена, за позициите кај кои овие рокови изнесуваат помеѓу еден месец и една година;

- не се разликуваат за повеќе од триесет дена, за позициите кај кои овие рокови се подолги од една година.

131. Збирот на сите пондерирани долги позиции во одделна група на преостаната рочност ја дава пондерираната долга позиција за таа група на преостаната рочност. Збирот на сите пондерирани кратки позиции во одделна група на преостаната рочност ја дава пондерираната кратка позиција за таа група на преостаната рочност. Помалиот износ од овие два збира во секоја група на преостаната рочност се смета за усогласена пондерирана позиција на таа група на преостаната рочност.

Преостанатиот износ (разликата којашто може да биде со позитивен или негативен предзнак) се смета за неусогласена пондерирана долга или неусогласена пондерирана кратка позиција на таа група преостаната рочност и се зема предвид при утврдувањето на хоризонталното усогласување во секоја зона (точка 132 од оваа одлука).

132. Збирот на неусогласените пондерирани долги позиции на групите на преостаната рочност што ѝ припаѓаат на една зона се смета за неусогласена пондерирана долга позиција на таа зона. Збирот на неусогласените пондерирани кратки позиции на групите на преостаната рочност што ѝ припаѓаат на една зона се смета за неусогласена пондерирана кратка позиција на таа зона. Помалиот износ од овие два збира се смета за усогласена пондерирана позиција на зоната.

Преостанатиот износ (разликата којашто може да биде со позитивен или негативен предзнак) претставува неусогласена долга или неусогласена кратка пондерирана позиција на таа зона и се зема предвид при утврдувањето на хоризонталното усогласување помеѓу зоните од точка 133 од оваа одлука.

133. Помалиот износ од неусогласената пондерирана долга или кратка позиција во зоната 1 и неусогласената пондерирана кратка или долга позиција во зоната 2, се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 1 и 2.

Доколку износот на неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 2 е поголем од износот на неусогласената пондерирана кратка или долга позиција на зоната 1, преостанатиот износ од зоната 2 се споредува со неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 3. Помалиот износ од овие два износа се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 2 и 3.

Доколку износот на неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 1 е поголем од износот на неусогласената пондерирана кратка или долга позиција на зоната 2, преостанатиот износ од зоната 1 се споредува со неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 3. Помалиот износ од овие два износа се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 1 и 3.

Хоризонталното усогласување помеѓу зоните од ставовите 1, 2 и 3 од оваа точка се врши само доколку неусогласените пондерирани позиции на зоните што се споредуваат се со различен знак (се споредува неусогласената пондерирана долга позиција од една зона со неусогласената пондерирана

кратка позиција од друга зона). Доколку неусогласените пондерираны позиции на зоните што се споредуваат се со ист знак (пр. двете зони што се споредуваат имаат неусогласена долга позиција), нивниот збир е дел од преостанатата позиција од ставот 5 од оваа точка.

Преостанатиот износ на неусогласена позиција помеѓу зоните 1, 2 и 3 се смета за преостаната позиција.

134. Износот на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти претставува збир на:

- 10% од износот на усогласената пондерирана позиција на секоја група на преостаната рочност;
- 40% од износот на усогласената позиција на зоната 1;
- 30% од износот на усогласената позиција на зоната 2;
- 30% од износот на усогласената позиција на зоната 3;
- 40% од износот на усогласената позиција помеѓу зоните 1 и 2;
- 40% од износот на усогласената позиција помеѓу зоните 2 и 3;
- 150% од износот на усогласената позиција помеѓу зоните 1 и 3;
- 100% од износот на преостанатата позиција.

VIII.4 Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти

135. Банката е должна да ја утврди долготата или кратката позиција на секоја сопственичка хартија од вредност за секој национален пазар на кој тргува банката со таа хартија од вредност (англ. market-by-market basis) и да го утврди капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти, како збир на капиталот потребен за покривање на овој ризик за секој национален пазар.

Како позиции во сопственички инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување се сметаат и позициите врз основа на гарантирање и/или пласман на емисија на сопственички инструменти.

136. Капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички инструменти на секој национален пазар се пресметува како збир на:

- износот на специфичниот ризик утврден согласно со точката 137 од оваа одлука помножен со 4%;
- износот на генералниот ризик утврден согласно со точка 138 од оваа одлука помножен со 8%.

137. Специфичниот ризик се дефинира како бруто-позиција на сопственичките инструменти, односно збир на апсолутната вредност на сите долго и на сите кратки позиции во одделни сопственички инструменти.

138. Генералниот ризик ја претставува нето-позицијата на сопственичките инструменти, односно разликата помеѓу збирот на долгите и збирот на кратките позиции во одделни сопственички инструменти.

VIII.5 Капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност

139. Изложеноста кон лице и лицата поврзани со него за која банката утврдува капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност е еднаква на збирот на:

- разликата помеѓу долготата и кратката позиција во сите инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување на банката и коишто се издадени од лицето и лицата поврзани со него, само доколку оваа разлика има позитивна вредност;
- нето-позицијата на банката при гарантирање емисија на сопственички инструменти или должнички инструменти коишто се дел од портфолиото за тргување на банката и коишто се издадени од лицето и лицата поврзани со него, утврдена согласно со главата VIII.2 од оваа одлука;
- позициите поврзани со трансакции и договори со лицето и лицата поврзани со него коишто банката ја изложуваат на ризик од порамнување/испорака и ризик од другата договорна страна, при што изложеноста се утврдува согласно со главата VIII.6 од оваа одлука.

Изложеноста од ставот 1 од оваа точка се добива со вклучување на оние позиции во должнички инструменти и сопственички инструменти коишто имаат највисок специфичен ризик, согласно со главите VIII.3 и VIII.4 од оваа одлука и/или за кои е потребен највисок капитал за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна, утврден согласно со главата VIII.6 од оваа одлука.

140. За секое надминување на лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките (3%, 10%, 25%, 65%, 800%), коешто е настанато како резултат на изложеноста од точката 139 од оваа одлука, банката е должна да утврдува капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност.

Изложеноста на банката кон лице и лицата поврзани со него, којашто произлегува од позиции во портфолиото на банкарски активности, не смее да ги надмине лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките.

141. Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае помалку од 10 дена, капиталот потребен за покривање на тоа надминување се добива кога износот на надминувањето ќе се помножи со 200%.

Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае 10 и повеќе дена, банката е должна да го распореди износот на надминувањето во колоната 1 од Табела бр. 13, согласно со неговото процентуално учество во сопствените средства. Капиталот потребен за покривање на надминувањето се добива кога износот на надминувањето ќе се помножи со соодветниот пондер од Табела бр. 13.

Табела бр. 13

Надминување на лимитот (како процент од сопствените средства)	Пондер
До 40%	200%
40 - 60%	300%
60 - 80%	400%
80 - 100%	500%
100 - 250%	600%
Над 250%	900%

VIII.6 Капитал потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна

VIII.6.1 Ризик од порамнување/испорака

142. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака за трансакциите со должнички инструменти, сопственички инструменти, валути и стоки, и тоа:

- за сите трансакции коишто не се намирени во рок од пет или повеќе работни дена по договорениот датум на порамнување, согласно со точка 143 од оваа одлука, и
- за сите трансакции кај кои е предвидена слободна испорака, согласно со точка 144 од оваа одлука.

Банката не е должна да утврдува капитал за покривање на ризикот од порамнување/испорака врз основа на репо-договори и договори за земање, односно давање на заем хартии од вредност и стоки на друга договорна страна.

143. Во случаите кога одредена позиција од портфолиото за тргување не е намирена во рок од пет или повеќе работни денови по договорениот датум на порамнување, капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се пресметува како производ на разликата помеѓу договорената цена на порамнување за таа позиција и нејзината тековна пазарна вредност и соодветниот пондер од колоната 2 од Табела бр. 14.

Табела бр. 14

Број на работни денови по датумот на испорака	% од разликата во цени
5 - 15	8%
16 - 30	50%
31 - 45	75%
46 и повеќе	100%

Капиталот од ставот 1 од оваа точка се утврдува само доколку разликата помеѓу цените на конкретниот инструмент значи загуба за банката (во случај на купување, кога тековната пазарна цена е повисока од договорената цена, или во случај на продажба, кога тековната пазарна цена е пониска од договорената цена на порамнување).

144. За позициите кај кои е предвидена слободна испорака, капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се утврдува во следниве случаи:

- доколку е извршено плаќање за должничките инструменти, сопственичките инструменти, валутите и стоките, пред нивната испорака, или испораката е извршена пред да биде извршено плаќањето;
- кај трансакциите со странство, доколку е поминат еден или повеќе денови од моментот кога е извршено плаќањето или испораката од алинејата 1 од овој став.

Во случаите од ставот 1 од оваа точка, капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се утврдува согласно со Табела бр. 15.

Табела бр. 15

Број на работни денови по датумот на плаќање или испорака	Износ на потребниот капитал
До еден работен ден	0
Од еден до четири работни дена	Договорениот износ на извршеното плаќање/испорака се пондерира согласно со главата VI од оваа одлука (кредитен ризик)
По петтиот работен ден	Договорениот износ на извршеното плаќање/испорака, зголемен за тековната позитивна изложеност (доколку постои) добива третман на одбитна ставка од сопствените средства

Тековната позитивна изложеност е еднаква на позитивната разлика помеѓу објективната вредност на извршеното плаќање/испорака и објективната вредност на неизвршената испорака/плаќање, на денот на утврдувањето на капиталот од ставот 1 од оваа точка.

VIII.6.2 Ризик од другата договорна страна

145. Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна се пресметува за следниве групи позиции:

- финансиски деривати;
- репо-договори за продажба/купување на хартии од вредност и стоки и договорите за давање на заем/зајмување хартии од вредност и стоки;
- трансакции за кредитирање на купувањето хартии од вредност со плаќање одреден износ (англ. margin lending transactions);
- трансакции со долг рок на порамнување.

Вклучувањето на позициите од портфолиото за тргување во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака, согласно со главата VIII.6.1 од оваа одлука, не значи нивно исклучување од пресметката на потребниот капитал за покривање на ризикот од другата договорна страна.

146. За потребите на утврдување на капиталот за покривање на ризикот од другата договорна страна, банката е должна да го утврди износот на пондерираната изложеност на ризикот на другата договорна страна како производ на:

- изложеноста на ризикот од другата договорна страна за сите позиции од точката 145 став 1 од оваа одлука, утврдена согласно со точката 147 и точката 149 или 150 од оваа одлука и
- пондерот на ризичност за договорната страна, утврден согласно со главата VI од оваа одлука.

147. Банката ја утврдува изложеноста на ризикот од другата договорна страна за секоја позиција од точката 145 став 1 од оваа одлука со примена на методот на оригинална изложеност или со методот на пазарна вредност, согласно со точките 149 и 150 од оваа одлука. Банката е должна да применува ист метод за сите позиции коишто припаѓаат на истата група од точката 145 став 1 од оваа одлука.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, само банка што го користи методот на оригинална изложеност за утврдување на изложеноста на ризикот од другата договорна страна за одредена група позиции може да премине кон користење на методот на пазарна вредност.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката е должна да го применува методот на пазарна вредност за утврдување на изложеноста на ризикот од другата договорна страна за позициите од точката 145 став 1 од оваа одлука коишто се однесуваат на сопственички инструменти, благородни метали или стоки.

148. Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна се добива кога пондерираната изложеност на ризикот од другата договорна страна од точката 147 од оваа одлука ќе се помножи со 8%.

149. При користењето на методот на оригинална изложеност, изложеноста на ризикот од другата договорна страна од одделна позиција (договор) претставува производ на номиналната вредност (англ. notional value) на позицијата и соодветниот процент од Табела бр. 16:

Табела бр. 16

Договорен рок на достасување	Договори што се однесуваат на каматните стапки	Договори што се онесуваат на девизниот курс и златото
До 1 година	0,5%	2%
1-2 години	1,0%	5%
За секоја дополнителна година	+ 1,0%	+ 3%

150. Согласно со методот на пазарна вредност, изложеноста на ризикот од другата договорна страна од одделна позиција (договор) претставува збир на:

- **тековната изложеност** утврдена како трошок за замена на позицијата. Трошокот за замена ја претставува пазарната вредност на позицијата, односно износот што ќе треба да го плати банката во случај на потреба за замена на позицијата. Доколку овој износ е негативен, тогаш трошокот е еднаков на нула;
- **потенцијалната изложеност на ризикот од другата договорна страна** којашто се добива како производ на номиналната вредност на позицијата и соодветниот процент од
- Табела бр. 17.

Табела бр. 17

Преостаната рочност	Договори што се однесуваат на каматните стапки	Договори што се однесуваат на девизниот курс и златото	Договори што се однесуваат на сопственичките инструменти	Договори што се однесуваат на благородните метали, освен злато	Договори што се однесуваат на стоките што не се благороден метал
До 1 година	0%	1.0%	6.0%	7.0%	10.0%
Од 1 до 5 години	0.5%	5.0%	8.0%	7.0%	12.0%
Над 5 години	1.5%	7.5%	10.0%	8.0%	15.0%

На договорите коишто не можат да се распоредат во ниту една од категориите од

Табела бр. 17, банката е должна да го примени соодветниот процент за договорите што се однесуваат на стоките што не се благороден метал.

За договорите кај кои е предвидено плаќање на главницата во повеќе наврати, банката е должна да ги помножи процентите од

Табела бр. 17 со бројот на преостанатите плаќања на главницата, согласно со одредбите на договорот.

IX. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА РИЗИКОТ ОД ПРОМЕНА НА ЦЕНИТЕ НА СТОКИТЕ

151. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките за сите позиции од портфолиото на банкарски активности и од портфолиото за тргување.

152. Под стока, во смисла на оваа одлука, се подразбира физичкиот производ со кој се тргува или може да се тргува на секундарниот пазар, како што се земјоделските производи, минералите (вклучувајќи ја и нафтата), благородните метали (без златото) и дериватите и другите финансиски инструменти коишто се однесуваат на овие производи.

Секоја позиција на банката во стоки се изразува во стандардните мерни единици (пр. барели, тони, килограми). Банката е должна да ја изрази пазарната вредност на секоја стока во денари. Кога пазарната вредност на

стоката се изразува во друга валута, банката е должна да ја изрази таа вредност во денари, со примена на пазарниот девизен курс.

153. При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, банката е должна да ја прикаже долгата или кратката позиција во секоја стока. Позицијата во секоја стока, позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти коишто се однесуваат на стоки се искажуваат согласно со точките 154 и 155 од оваа одлука.

Доколку одредена позиција во стока претставува изложеност и на други ризици дефинирани со оваа одлука, банката е должна соодветно да ја вклучи и во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на тие ризици.

154. Позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти коишто се однесуваат на стоки се прикажуваат како комбинација на долга и кратка позиција со соодветната рачност, и тоа:

- за фјучерс и форвард-договори каде што предметот е одредена стока, како долга или кратка позиција во предметот на договорот (стоката);
- за своп на стоки како комбинација на долга и кратка позиција на стоките што се предмет на свопот.

Позициите во репо-договори и договори за земање или давање на заем стоки на друга договорна страна се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените како позиции во стоките коишто се предмет на овие договори.

155. Банката може да врши нетирање на кратките и долгите позиции во деривати на стоки доколку станува збор за ист вид и исто количество стока, чија вредност е изразена во иста валута и коишто имаат ист рок на достасување.

156. Капиталот потребен за покривање на ризикот на промена на цените на стоките се пресметува за секоја стока, како збир на:

- 15% од нето-позицијата на стоката утврдена согласно со точка 157 од оваа одлука, помножена со тековната пазарна цена на таа стока;
- и
- 3% од бруто-позицијата на стоката утврдена согласно со точка 158 од оваа одлука, помножена со тековната пазарна цена на таа стока.

157. Нето-позицијата на банката во една стока претставува разлика помеѓу долгите и кратките позиции во таа стока.

158. Бруто-позицијата на банката во една стока претставува збир на апсолутните вредности на долгите и кратките позиции во таа стока.

159. Вкупниот капитал на банката потребен за покривање на ризикот на промена на цените на стоки е еднаков на збирот на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цената на секоја стока со која банката тргува.

X. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА ОПЕРАТИВНИОТ РИЗИК

160. Банката го утврдува капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со користење на базичниот индикатор. Базичниот индикатор претставува збир на следниве позитивни и негативни позиции, остварени како резултат на редовното работење на банката:

- 1) Приходи од камата;
- 2) Расходи од камата;
- 3) Приходи од дивиденда, освен приходите од вложувања во придружени друштва, подружници и заеднички вложувања;
- 4) Приходи од провизии и надомести;
- 5) Расходи од провизии и надомести;
- 6) Приходи и расходи од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 7) Приходи и расходи врз основа на курсни разлики;
- 8) Реализирани приходи и расходи од позиции коишто не се мерат по објективната вредност преку билансот на успех, доколку произлегуваат од позиции коишто се дел од портфолиото за тргување;
- 9) Приходи и расходи од позиции за заштита на вредноста на другите позиции.
- 10) Останати оперативни приходи.

Во останатите оперативни приходи не се вклучуваат вонредните приходи и приходите остварени врз основа на склучени договори за осигурување во име и за сметка на банката. Во расходите од провизии и надомести се вклучуваат трошоците за услуги од трети лица, само доколку станува збор за услуга од матичното лице на банката, подредено лице на банката или подредено лице на матичното лице на банката.

При пресметката на базичниот индикатор не се вклучува каква било исправка на вредноста на позициите.

Базичниот индикатор се пресметува на годишна основа за периодот што завршува на крајот на финансиската година (31.12.).

Доколку банката не располага со ревидирани финансиски извештаи, при утврдувањето на базичниот индикатор може да ги земе предвид неревидираните извештаи.

161. Врз основа на базичниот индикатор, банката може да го утврди капиталот за покривање на оперативниот ризик со користење на еден од следниве два пристапа:

- пристап на базичен индикатор, согласно со главата X.1 од оваа одлука;
- стандардизиран пристап, доколку банката ги исполнила критериумите од главата X.2 од оваа одлука.

162. Народната банка може да утврди и повисок износ на капитал потребен за покривање на оперативниот ризик, од капиталот утврден согласно со главите X.1 или X.2 од оваа одлука, доколку оцени дека тој капитал не одговара на изложеноста на банката на оперативен ризик.

X.1 Пристап на базичен индикатор за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик

163. Согласно со пристапот на базичен индикатор, капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се утврдува кога аритметичката средина на тригодишните позитивни износи на базичниот индикатор, утврден согласно со точката 160 од оваа одлука, ќе се помножи со 15%.

Доколку во која било од последните три години банката остварила базичен индикатор еднаков или помал од нула, тој износ и таа година не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, односно не се земаат предвид при пресметката на аритметичката средина.

X.2 Стандардизиран пристап за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик

X.2.1 Критериуми за примена на стандардизираниот пристап

164. Банката може да го користи стандардизираниот пристап за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, само доколку ги исполнува сите критериуми за примена на стандардизираниот пристап определени во точките 165, 166, 167 и 168 на оваа одлука (во натамошниот текст: потребни критериуми).

165. Банката е должна да ги распореди своите финансиски активности во деловните линии дефинирани во табелата бр. 8 и да го утврди базичниот индикатор од точката 160 на оваа одлука за секоја деловна линија.

Табела бр. 18

Деловни линии	Активности	Стапка на потребен капитал за деловната линија
1	2	3
Услуги поврзани со финансирање трговци коишто, согласно со Законот за трговски друштва, се сметаат за средни и големи трговци	Купопродажба, гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност со преземена обврска за откуп на емисијата и услуги поврзани со гарантирањето и/или пласманот Советување на правните лица во врска со капиталот, деловните стратегии и слично	18%

	<p>Услуги при спроведување спојувања и присоединувања, стекнување акции или удели во други друштва, приватизации</p> <p>Инвестициско советување</p> <p>Услуги поврзани со инвестициско истражување и финансиска анализа, како и други видови општи препораки за трансакции со финансиски инструменти</p>	
Тргување и продажба	<p>Тргување во свое име и за своја сметка</p> <p>Посредување на пазарот на пари</p> <p>Прием и извршување налози поврзани со еден или повеќе финансиски инструменти, коишто не се вклучени во деловната линија „брокерски услуги на мало“</p> <p>Извршување налози во име на клиенти, спроведување понуда и продажба на финансиски инструменти без обврска за нивен откуп (доколку не се вклучени во деловната линија „брокерски услуги на мало“)</p> <p>Операции преку мултилатерални системи за тргување</p>	18%
Банкарство на мало (физички лица и МД)	<p>Прибирање депозити и други повратни извори на средства</p> <p>Кредитирање и други слични активности на финансирање на клиентот (финансирање комерцијални проекти, факторинг, форфетинг и слично)</p> <p>Финансиски лизинг</p> <p>Издавање гаранции, авали и други слични инструменти</p>	12%

<p>Комерцијално банкарство (средни и големи трговци согласно со Законот за трговски друштва)</p>	<p>Прибирање депозити и други повратни извори на средства</p> <p>Кредитирање и други слични активности на финансирање на клиентот (финансирање комерцијални трансакции, факторинг, форфетинг и слично)</p> <p>Финансиски лизинг</p> <p>Издавање гаранции, авали и други слични инструменти</p>	<p>15%</p>
<p>Платен промет и порамнување</p>	<p>Услуги во платниот промет во земјата и странство</p> <p>Издавање и администрирање платежни средства</p>	<p>18%</p>
<p>Услуги како агент</p>	<p>Давање услуги на банка-чувар на имот и други слични услуги на чување и администрирање финансиски средства во име и за сметка на клиентот</p>	<p>15%</p>
<p>Управување со средства</p>	<p>Управување со средства и портфолио на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот</p> <p>Управување со фондови за зеднички вложувања (инвестициски и пензиски фондови)</p> <p>Останати облици на управување со средства</p>	<p>12%</p>
<p>Брокерски услуги на мало (физички лица и МД)</p>	<p>Прием и извршување налози за трансфер на еден или повеќе финансиски инструменти коишто не се вклучени во деловната линија „тргување и продажба“</p> <p>Извршување налози во име и за сметка на клиенти, спроведување понуда и продажба на финансиски инструменти без обврска за нивен откуп</p>	<p>12%</p>

166. Банката е должна да воспостави и да применува политика за распоредување на активностите по деловни линии во која ќе ги дефинира

принципите за распоредување на своите финансиски активности во соодветните деловни линии и за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на стандардизираниот пристап.

Управниот одбор на банката е должен да ја изработи и да ја донесе политиката од ставот 1 на оваа точка. Надзорниот одбор на банката е должен да ја разгледа и да ја одобри оваа политика.

Политиката од ставот 1 на оваа точка треба да биде предмет на редовно ревидирање и усогласување со финансиските активности коишто ги врши банката и ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

167. Банката го врши распоредувањето на финансиските активности во одделна деловна линија со примена на следниве принципи:

- опфатени се сите активности на банката;
- сите активности коишто се во функција на некоја друга активност (помошна активност) се вклучуваат во деловната линија на која ѝ припаѓа основната активност. Доколку помошната активност се врши како поддршка на неколку активности, банката користи објективни критериуми за нејзино распоредување, при што овие критериуми мора доследно да се применуваат во сите слични случаи;
- доколку активноста не може да биде вклучена во ниту една деловна линија, таа активност се вклучува во онаа деловна линија за која е определена највисока стапка потребен капитал (колона бр. 3 од Табела бр. 18). Во оваа деловна линија се распоредуваат и сите соодветни помошни активности на таа активност;
- трошоците настанати во една деловна линија, коишто истовремено се однесуваат и на друга деловна линија, можат да бидат распоредени по соодветните деловни линии според интерни методи за распоредување;
- процесот што го користи банката за распоредување на одделните активности по деловни линии мора да биде целосно документиран. Банката е должна да има јасни и детаљни дефиниции за секоја деловна линија;
- распоредувањето на активностите по деловни линии и начинот на пресметката на базичниот индикатор се предмет на независна проверка од страна на службата за внатрешна ревизија или друштво за ревизија.

168. Покрај критериумите од точките 165, 166 и 167 на оваа одлука, банката е должна да ги исполни и следниве критериуми за примена на стандардизираниот пристап:

- системот за управување со оперативниот ризик е целосно документиран и се однесува на целото работење на банката;
- јасно се дефинирани правата и одговорностите на одделните органи на банката, како и на вработените во банката коишто се вклучени во системот на управување со оперативниот ризик;
- се следат сите податоци коишто се од значење за управувањето со оперативниот ризик, особено податоците за значителните загуби остварени како последица на изложеноста на овој ризик;

- воспоставен е систем на редовно известување на органите на банката за изложеноста на оперативен ризик и за остварените загуби, којшто овозможува добивање соодветни и навремени податоци и информации за изложеноста на оперативниот ризик. Банката е должна да има процедури за преземање мерки од страна на соодветните органи, врз основа на добиените информации;
- системот за управување со оперативниот ризик е предмет на редовна независна проверка од страна на службата за внатрешна ревизија и друштво за ревизија.

Службата за внатрешна ревизија е должна, пред почетокот на примената на стандардизираниот пристап, да го утврди исполнувањето на потребните критериуми, како и да проверува на редовна основа дали банката продолжува да ги исполнува потребните критериуми.

Х.2.2 Пресметка на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик со примена на стандардизираниот пристап

169. Банката којашто ги исполнува потребните критериуми го утврдува капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик преку пресметка на базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја деловна линија и базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја од последните три години.

Базичниот индикатор пондериран според ризикот за секоја деловна линија претставува производ на базичниот индикатор за таа деловна линија, утврден согласно со точките 160 и 165 на оваа одлука и стапката на потребен капитал дефинирана во колоната бр. 3 од Табела бр. 18.

Збирот на сите базични индикатори пондерирани според ризикот за секоја деловна линија во текот на една година го дава базичниот индикатор пондериран според ризикот за таа година. При утврдување на базичниот индикатор пондериран според ризикот за одредена година, се земаат предвид сите базични индикатори пондерирани според ризикот за секоја деловна линија, без разлика на нивниот предзнак (позитивен или негативен).

Капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се добива кога збирот на базичните индикатори пондерирани според ризикот за секоја од последните три години ќе се подели со 3. Доколку базичниот индикатор пондериран според ризикот за одредена година е негативен, при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик се зема со вредност којашто е еднаква на нула.

170. Банката којашто го користи пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, е должна да ја извести Народната банка за намерата и датумот кога планира да почне да го користи стандардизираниот пристап.

Банката е должна постојано да ги исполнува потребните критериуми. Доколку банката престане да ги исполнува потребните критериуми, должна е да достави писмено образложение до Народната банка во рок од пет работни дена, наведувајќи ги причините за неисполнувањето на критериумите, мерките

коишто ги презема за отстранување на тие причини, како и рокот во кој ќе се обезбеди повторно целосно исполнување на потребните критериуми.

Народната банка може да ѝ наложи на банката поинакви рокови и мерки од мерките и роковите наведени во писменото образложение од ставот 2 на оваа точка.

171. Доколку, врз основа на доставеното писмено образложение од точката 170 на оваа одлука или преку вршењето на супервизорската функција, Народната банка оцени дека банката повеќе не ги исполнува потребните критериуми, ниту може во соодветен рок да обезбеди исполнување на потребните критериуми, може да ѝ наложи на банката да престане да го применува стандардизираниот пристап, односно да почне да го утврдува капиталот за покривање на оперативниот ризик со примена на пристапот на базичен индикатор.

Банката којашто го применува стандардизираниот пристап не може да одлучи да премине кон пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот за покривање на оперативниот ризик, доколку претходно не ја извести Народната банка и доколку не добие согласност од неа. Банката е должна да ги наведе причините поради кои планира да премине кон користење на пристапот на базичен индикатор за утврдување на капиталот за покривање на оперативниот ризик.

XI. ТРЕТМАН НА ОПЦИИТЕ

172. Во смисла на оваа одлука, како позиции во опции се сметаат сите опции на каматни стапки, должнички инструменти, сопственички инструменти, девизен курс и на други финансиски инструменти со кои тргува банката на официјална берза или преку шалтер, како и сите други инструменти коишто имаат слични карактеристики на опциите.

173. Банката којашто купува опции е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарните ризици од купените опции на хартии од вредност, вклучувајќи ги и опциите коишто се купени заради заштита на одредени позиции од портфолиото за тргување.

Износот на капиталот добиен согласно со точките 174 и 175 од оваа одлука соодветно се вклучува во капиталот потребен за покривање на позицискиот ризик (главите VIII.3 и VIII.4 од оваа одлука), капиталот потребен за покривање на валутниот ризик (глава VII од оваа одлука) и капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките (глава IX од оваа одлука).

174. Капиталот потребен за покривање на ризикот врз основа на купени опции, е помалиот од следниве износи:

- а) пазарната вредност на предметот на опцијата помножена со:
 - збирот на специфичниот и генералниот ризик - за опции на должнички инструменти или сопственички инструменти;
 - 8% - за валутни опции;
 - 15% - за опции на стоки; или

б) пазарната вредност на опцијата.

175. Капиталот потребен за покривање на ризикот врз основа на купени опции заради заштита на одредена позиција во портфолиото за тргување (комбинација на купена „пут“-опција и долга позиција во финансиски инструмент, странска валута или стока чија позиција се заштитува, или комбинација на купена „кол“-опција и кратка позиција во финансиски инструмент, странска валута или стока чија позиција се заштитува), претставува разлика помеѓу:

- а) пазарната вредност на предметот на опцијата помножена со:
- збирот на капиталот потребен за покривање на специфичниот и генералниот ризик врз основа на предметот на опцијата - за опции на должнички инструменти и сопственички инструменти;
 - 8% - за валутни опции;
 - 15% - за опции на стоки; и
- б) внатрешната вредност на опцијата (англ. in the money).

176. Банка не може да врши продажба на опции без претходна согласност од Народната банка за методот којшто ќе го користи за утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, ризикот од промена на цените на стоките и валутниот ризик поврзани со тие опции (пр. методот делта-плус или друг интересен модел).

XII. КОРИСТЕЊЕ НА КРЕДИТНИТЕ РЕЈТИНЗИ ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ПОНДЕРИТЕ НА РИЗИЧНОСТ

177. Банката може да избере една или повеќе признати ИКР или АКИ чишто кредитни рејтинзи ќе ги користи за утврдување на степенот на кредитен квалитет, односно пондерот на ризичност на одделните категории на изложеност.

Банката може да ги користи кредитните процени на признати АКИ само за побарувањата од централните влади и централните банки.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката не може да избере призната ИКР којашто е:

- подружница на банката;
- матично лице на банката; или
- лице во кое банката директно или индиректно остварува учество или заедно со други банки, директно или индиректно е сопственик на над 50% од вкупниот број акции или удели или од правата на глас на тоа лице.

Банката е должна со интересен акт да го утврди начинот на избор на призната ИКР и начинот на користење на нејзините кредитни рејтинзи.

178. Банката е должна да ги користи кредитните рејтинзи на избраната ИКР, односно кредитните процени на призната АКИ, постојано и на ист начин за сите категории на изложеност, односно за сите видови кредитни производи за кои ја избрала таа ИКР, односно АКИ.

Банката може да го користи кредитниот рејтинг на избраната ИКР, односно кредитната оценка на избраната АКИ, само доколку тој рејтинг, односно оценка се однесува на целокупното побарување, односно на изложеноста врз основа на главница и камата.

179. Банката е должна да користи побарани кредитни рејтинзи од признати ИКР.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката може да користи и непобарани кредитни рејтинзи од призната ИКР, само доколку Народната банка дозволила користење на такви рејтинзи утврдени од таа ИКР.

180. Доколку за одредена категорија изложеност постои кредитен рејтинг од само една избрана ИКР, односно кредитна оценка од само една избрана АКИ, тој рејтинг се користи за одредување на степенот на кредитен квалитет, односно на пондерот на ризичност на побарувањето.

Доколку за одредена категорија изложеност постојат кредитни рејтинзи, односно кредитни процени од две избрани ИКР и/или АКИ коишто одговараат на различни пондери на ризичност, банката е должна да го примени повисокиот пондер на ризичност.

Доколку за одредена категорија изложеност постојат кредитни рејтинзи, односно кредитни процени од три или повеќе избрани ИКР и/или АКИ, банката е должна да го примени повисокиот од двата најниски пондери на ризичност.

181. Во случаите кога побарувањето на банката е врз основа на финансиски инструмент за кој постои долгорочен кредитен рејтинг од избрана ИКР, банката е должна да го користи тој рејтинг за утврдување на пондерот на ризичност на побарувањето (а не долгорочниот кредитен рејтинг на должникот), врз основа на соодветната табела од главата VI од оваа одлука, за категоријата на изложеност на која ѝ припаѓа финансискиот инструмент или должникот.

Доколку за финансискиот инструмент од кој произлегува побарувањето на банката нема долгорочен кредитен рејтинг од избрана ИКР, но има најмалку еден кредитен рејтинг од избрана ИКР за должникот или некој друг финансиски инструмент издаден од негова страна, банката е должна да го користи повисокиот пондер на ризичност од следниве два пондера:

- 1) Повисокиот пондер на ризичност од: (1) пондерот којшто одговара на долгорочниот кредитен рејтинг на должникот или (2) пондерот којшто одговара на другите финансиски инструменти издадени од страна на должникот; или
- 2) Пондерот на ризичност којшто согласно со главата VI од оваа одлука се применува во случаите кога не е утврден долгорочен кредитен рејтинг на должникот.

182. За утврдување на пондерот на ризичност на побарувањето од определен должник, банката не смее да ги користи кредитните рејтинзи на

лицата (или инструментите издадени од нивна страна) коишто заедно со должникот им припаѓаат на иста група поврзани лица.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, на побарување од должник којшто е филијала на одредено матично лице, банката го применува:

- пондерот на ризичност утврден врз основа на кредитниот рејтинг на матичното лице (доколку матичното лице има кредитен рејтинг);
- повисокиот од следниве два пондера: (1) 100% или (2) пондерот на ризичност на централната влада каде што се наоѓа седиштето на матичното лице.

183. Банката може да користи краткорочни кредитни рејтинзи само за краткорочни побарувања од банки и други трговски друштва.

На краткорочните побарувања од ставот 1 од оваа точка се применуваат пондерите на ризичност од следнава табела (Табела бр. 19), во зависност од краткорочниот кредитен рејтинг на тие побарувања:

Табела бр. 19

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5	6
Пондер на ризичност	20%	50%	100%	150%	150%	150%

Доколку пондерот на ризичност на краткорочното побарување (краткорочниот финансиски инструмент издаден од банка или друго трговско друштво) е 150%, банката е должна да го користи истиот пондер за сите останати необезбедени долгорочни и краткорочни побарувања од тој должник за кој не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР.

Доколку пондерот на ризичност на краткорочното побарување (краткорочниот финансиски инструмент издаден од банка или друго трговско друштво) е 50%, банката е должна да ги користи следниве пондери на ризичност:

- 100% за сите краткорочни побарувања од тој должник за кои не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР, доколку согласно со точката 181 став 2 од оваа одлука, пондерот на ризичност на тие побарувања е еднаков или понизок од 100%;
- 150% за сите краткорочни побарувања од тој должник за кој не е утврден кредитен рејтинг од призната ИКР, доколку согласно со точката 181 став 2 од оваа одлука, пондерот на ризичност на тие побарувања е 150%.

184. Банката може да го користи кредитниот рејтинг којшто се однесува на побарувања изразени во домашната валута на должникот само за утврдување на пондерот на ризичност на тие побарувања, а не и за побарувањата од должникот изразени во странска валута.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката може да го користи кредитниот рејтинг којшто се однесува на побарување изразено во домашната валута на должникот за утврдување пондер на ризичност на побарување од должникот во странска валута, доколку побарувањето на банката произлегува од кредит одобрен од страна на мултилатерална развојна банка, во чие одобрување учествувала и банката.

XIII. ПОСТАПКА И КРИТЕРИУМИ ЗА ПРИЗНАВАЊЕ НА ИКР

XIII.1 Постапка за признавање

185. Секоја ИКР чишто рејтинзи ќе бидат користени од страна на банка во Република Македонија за потребите на оваа одлука е должна да поднесе барање до Народната банка за нејзино признавање (Анекс бр. 2).

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, институциите: „Фич рејтингс“, „Мудис“ и „Стандард и Пурс“, коишто се сметаат за признати ИКР, немаат обврска за доставување барање до Народната банка за нивно признавање.

186. Народната банка може да спроведува директна или индиректна постапката за признавање на ИКР и распоредување на нејзините кредитни рејтинзи во соодветни степени на кредитен квалитет.

Директната постапка за признавање на ИКР подразбира оценка на Народната банка на усогласеноста на методологијата и кредитните рејтинзи на таа ИКР со критериумите и условите пропишани во главата XIII од оваа одлука.

Индиректната постапка за признавање на ИКР подразбира признавање на ИКР, вклучувајќи и распоредување на нејзините кредитни рејтинзи во соодветни степени на кредитен квалитет, без спроведување оценка за усогласеноста на методологијата и кредитните рејтинзи на таа ИКР со критериумите и условите пропишани во главата XIII од оваа одлука. Индиректна постапка за признавање може да се спроведе за следниве ИКР:

- ИКР со седиште во земја-членка на Европската Унија којашто е регистрирана во согласност со одредбите на Регулативата 1060/2009 на Европскиот парламент и Советот, или
- ИКР е веќе призната од страна на надлежен орган на земја-членка на Европската Унија.

187. Во случаите кога ИКР во исто време поднесува барање за признавање до Народната банка и до надлежните органи на земји-членки на Европската Унија, Народната банка може да спроведе постапка на заедничко признавање заедно со другите надлежни органи. Улогата на Народната банка во постапката на заедничко признавање ќе зависи од постигнатиот договор со останатите надлежни органи коишто ќе учествуваат во таа постапка.

Целта на постапката на заедничко признавање е заеднички да се изврши признавање на ИКР и да се распоредат нејзините кредитни рејтинзи во соодветни степени на кредитен квалитет.

Учеството на Народната банка во постапката на заедничко признавање не го ограничува нејзиното право да побара дополнителни информации од ИКР којашто поднесла барање за признавање и да изврши дополнителна оценка на поднесеното барање. Потребата за дополнителни информации и оценка може да произлезе од посебните барања содржани во прописите на Република Македонија, коишто може да не бидат опфатени со постапката на заедничко признавање.

188. Без разлика на начинот на кој се спроведува постапката на признавање, кон барањето за признавање, ИКР доставува:

- 1) Доказ дека нејзините кредитни рејтинзи ќе бидат користени за потребите на оваа одлука најмалку од една банка во Република Македонија (изјава од Анекс бр. 3) при што таа банка:
 - не е нејзино матично лице или нејзина подружница,
 - директно или индиректно не остварува учество во таа ИКР, во случаите кога заедно со други банки во Република Македонија директно или индиректно е сопственик на над 50% од вкупниот број акции или удели или од правата на глас на таа ИКР;
- 2) Вообичаен пакет-информации (Анекс бр. 5) врз основа на кој Народната банка ќе утврди дали методологијата и кредитните рејтинзи на ИКР ги исполнуваат критериумите дефинирани во главата XIII од оваа одлука;
- 3) Доказ дека ИКР е регистрирана во согласност со одредбите на Регулативата 1060/2009 на Европскиот парламент и Советот или дека е призната од страна на надлежен орган на земја-членка на Европската Унија. Овој доказ се доставува само доколку Народната банка спроведува индиректна постапка на признавање;
- 4) Изјава за усогласеност на методологијата и процедурите на ниво на целата група, доколку ИКР како матично лице на таа група поднесува барање за признавање на ниво на групата (Анекс бр. 4), согласно со точката 190 од оваа одлука;
- 5) Соодветен доказ за признавање на ИКР од страна на надлежен орган на трети земји и изјава потпишана од ИКР со која му дозволува на надлежниот орган на третата земја да ѝ ја достави на Народната банка целата документација поврзана со постапката на нејзино признавање за потребите на утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик (доколку ИКР е призната од страна на надлежен орган на земја којашто не е членка на Европската Унија).

Во барањето од ставот 1 од оваа точка, ИКР е должна да ги наведе пазарните сегменти за кои бара признавање. ИКР може да бара признавање за сите основни пазарни сегменти, за дел од основните пазарни сегменти или и за кој било друг дополнителен пазарен сегмент, соодветно на категориите на изложеност дефинирани во оваа одлука.

Во постапката на признавање Народната банка може да побара и дополнителна документација од документацијата од ставот 1 од оваа точка, доколку оцени дека е тоа потребно за соодветно спроведување на постапката.

189. Документацијата од точката 188 од оваа одлука се доставува во оригинал или во копија заверена кај овластено лице (нотар), потпишана од овластеното лице или од соодветниот орган на ИКР, да биде уредна, без

дополнителни исправки, и на македонски јазик. Доколку документацијата што треба да се достави е на друг јазик, заедно со оригиналот се доставува и превод на македонски јазик, заверен кај овластен преведувач.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, документацијата може да биде доставена и на англиски јазик, при што Народната банка го задржува правото во текот на постапката за признавање да побара превод на дел или на целата документација на македонски јазик, заверен кај овластен преведувач.

190. ИКР може да поднесе барање за признавање на ниво на целата група на која ѝ припаѓа или на ниво на одделна подружница.

Народната банка ќе изврши признавање на ИКР на ниво на целата група, доколку ИКР може да докаже дека сите подружници-членки на групата применуваат исти кредитни оценки, методологија, процедури и практики за утврдување на кредитните рејтинзи.

Доколку кредитните оценки, методологијата, процедурите и практиките на одделните подружници-членки на групата меѓусебно значително се разликуваат, Народната банка ќе побара од секоја подружница да поднесе посебно барање за признавање.

191. Во сите случаи кога ќе се утврди дека одредена ИКР ги исполнува критериумите пропишани во главата XIII од оваа одлука, Народната банка издава согласност за признавање на таа ИКР. Во согласноста се наведуваат пазарните сегменти за кои може да се користат кредитните рејтинзи на признатата ИКР, како и начинот на распоредување на нејзините кредитни рејтинзи во соодветни степени на кредитен квалитет.

192. Народната банка води список на признати ИКР којшто го објавува и навремено го ажурира на својата интернет-страницата.

Списокот од ставот 1 од оваа точка ги содржи најмалку следниве информации:

- Називот на признатата ИКР;
- Пазарните сегменти за кои можат да се користат нејзините кредитни рејтинзи;
- Начинот на распоредување на кредитните рејтинзи на признатата ИКР според степените на кредитен квалитет;
- Назначување дали банка во Република Македонија може да користи непобарани кредитни рејтинзи доделени од признатата ИКР.

Покрај списокот на признати ИКР, Народната банка навремено објавува податоци за сите случаи кога извршила прераспоредување на кредитните рејтинзи на призната ИКР или целосно или делумно ја повлекла согласноста за признавање.

XIII.2 Критериуми за признавање

193. При одлучувањето за признавање на одредена ИКР, Народната банка ги оценува:

- усогласеноста на нејзината методологија со критериумите за објективност, независност, постојано следење и ревидирање и транспарентност, во согласност со главата XIII.2.1 од оваа одлука;
- веродостојноста и пазарното користење на нејзините кредитни рејтинзи, како и нивната транспарентност, во согласност со главата XIII.2.2 од оваа одлука.

XIII.2.1 Критериуми за оцена на методологијата на ИКР

194. Методологијата се смета за објективна доколку е конзервативна, систематска, конзистентна и предмет на постојано потврдување засновано врз историското искуство.

Доколку ИКР користи различни методологии за доделување кредитни рејтинзи на различни пазарни сегменти, должна е да ги образложи карактеристиките на секоја методологија. Народната банка посебно ги разгледува и ги оценува одделните методологии и може да донесе одлука за признавање на ИКР за сите или за дел од пазарните сегменти за кои ИКР поднесла барање за признавање.

Народната банка го оценува исполнувањето на критериумот за објективност на методологијата преку следниве фактори:

- користење квантитативни техники (како на пр. транзициски матрици или техники за анализа на стапките на ненаплата) со кои се докажува сеопфатноста на методологијата за доделување кредитни рејтинзи и нејзината способност за предвидување на кредитниот рејтинг во текот на времето, за различни категории изложеност;
- доказ дека според методологијата се предвидени и се применуваат постапки/процедури за оценка на факторите коишто влијаат врз кредитната способност на правното лице или финансискиот инструмент што се оценува;
- доказ за доследна примена на методологијата при утврдувањето на кредитните рејтинзи во рамките на одделните пазарни сегменти.

195. Методологијата на ИКР треба да биде независна од политички влијанија и ограничувања, како и од економски влијанија врз индивидуалните кредитни рејтинзи.

Независноста на методологијата се оценува врз основа на следниве фактори:

- сопственичката и организациската структура на ИКР;
- изворите на финансирање на ИКР;
- бројот на вработени и нивната стручност;
- корпоративното управување на ИКР.

За потребите на утврдувањето на независноста на методологијата во согласност со ставовите 1 и 2 од оваа точка, ИКР е должна да достави документација со која ќе потврди дека:

- постојат соодветни механизми за заштита на независноста на постапката за утврдувањето на кредитните рејтинзи од влијанието на сопственичката структура на ИКР;
- организациската структура на ИКР овозможува јасно функционално и организациско разграничување на дејноста на утврдување на кредитните рејтинзи од останатите дејности на ИКР коишто можат негативно да влијаат врз објективноста на кредитната оценка (пр. давање советодавни услуги);
- постојат соодветни механизми за заштита на ИКР од влијанието на значајните и големи клиенти (од аспект на висината на нивното учество во вкупните приходи на ИКР) врз објективноста на кредитната оценка;
- располага со соодветен број вработени во однос на обемот на нејзиното работење, со што ќе се овозможи доследна примена на методологијата и постојана соработка со клиентите, кога е тоа предвидено со методологијата (како начин за собирање на потребните податоци и информации за утврдување на кредитниот рејтинг). Вработените треба да имаат и соодветно искуство и стручност потребни за остварување на доделените работни задачи (на пр. најмалку едно лице во тимот којшто врши анализа и одлучува за висината на кредитниот рејтинг да има најмалку тригодишно искуство како кредитен аналитичар или на слична позиција);
- се врши редовна и независна внатрешна ревизија на постапката на утврдување кредитни рејтинзи;
- се воспоставени соодветни пишани внатрешни процедури за работа, правила за корпоративното управување, политики за висината на провизиите и кодекс на однесување со кои се обезбедува интегритетот на постапката на утврдување кредитни рејтинзи;
- се воспоставени механизми за препознавање на тековните и потенцијалните случаи на судир на интереси, за преземање соодветни мерки за спречување, управување или отстранување на овие случаи и за нивно објавување.

196. Методологијата треба да предвидува постојано следење и ревидирање на кредитните рејтинзи, како и обврска за промена на кредитните рејтинзи во зависност од промените во финансиската состојба на клиентот на кој се однесува рејтингот. Ревидирањето треба да биде извршено најмалку еднаш годишно, но и почесто доколку се случи значаен настан којшто може да значи промена на кредитниот рејтинг.

Како значаен настан се смета секоја промена (финансиска, пазарна или која било друга промена) којашто е доволно голема за да предизвика, веднаш или во блиска иднина, промена на кредитниот рејтинг доделен од страна на ИКР (без разлика дали станува збор за рејтинг на клиентот или на хартии од вредност издадени од негова страна).

Оценката на исполнувањето на критериумот за постојано следење и ревидирање се врши преку следниве фактори:

- потврдување на кредитните рејтинзи врз основа на историското искуство коешто треба да се врши најмалку еднаш годишно, за секој пазарен сегмент – споредба на доделениот рејтинг на одреден клиент (или на

- неговите емисии на хартии од вредност) со вистинските резултати остварени во претходниот период;
- внатрешни процедури за следење и идентификување на промените во внатрешните и надворешните фактори кај секој клиент коишто можат да претставуваат значаен настан во смисла на ставот 2 од оваа точка;
 - можноста за добивање информации за воспоставената соработка и контакти со клиентите на ИКР на кои им доделила кредитни рејтинзи – ИКР е должна на барање на Народната банка да ѝ ги достави сите информации поврзани со опфатот на остварените контакти со органите на управување на нејзините клиенти;
 - навремено информирање на Народната банка за сите значајни промени во методологијата на ИКР – Народната банка треба да биде веднаш информирана за сите значајни промени во методологијата. Како значајни промени во методологијата се сметаат најмалку промените во информациите коишто се доставени како дел од вообичаениот пакет на информации.

197. Се смета дека методологијата на ИКР е транспарентна доколку ИКР ги објавува основните принципи на постапката за утврдување на кредитните рејтинзи, на начин којшто е едноставен и разбирлив за можните корисници.

Транспарентноста на методологијата се оценува преку:

- обемот на информации коишто ги објавува ИКР – објавените информации се однесуваат најмалку на описот на индивидуалните категории кредитни рејтинзи и навремено известување за значајните промени во методологијата;
- начинот на кој тие информации се објавуваат – на јавната интернет-страницата на ИКР, бесплатни публикации и слично.

XIII.2.2 Критериуми за оцена на кредитните рејтинзи

198. Индивидуалните кредитни рејтинзи на ИКР треба да бидат веродостојни и прифатени од страна на пазарот, што се докажува преку оцена на следниве фактори:

- пазарното користење изразено како учество на кредитните рејтинзи на ИКР на секој пазарен сегмент или географски регион;
- износот на вкупните приходи на ИКР од давањето кредитни рејтинзи остварени на одделните пазарни сегменти;
- каква било поврзаност на начинот на утврдување на цените (провизиите) што ги наплаќа ИКР за давање кредитни рејтинзи и постапката за утврдување кредитни рејтинзи;
- кредитните рејтинзи на ИКР се користат или ќе се користат од најмалку две банки со седиште во Република Македонија за потребите на управувањето со кредитниот ризик од страна на тие банки.

199. Транспарентноста на кредитните рејтинзи коишто ги доделила ИКР подразбира нивна достапност под еднакви услови до сите заинтересирани банки, во моментот кога тие кредитни рејтинзи се доделени или ревидирани од страна на ИКР, без разлика дали ИКР го наплаќа тој пристап или не.

Под терминот „еднакви услови“ се подразбира постоење еднакви економски услови за пристап до кредитните рејтинзи доделени од страна на ИКР, односно непостоење на ценовна дискриминација. Како „заинтересирани банки“ се сметаат банките, без разлика на нивното седиште, коишто го утврдуваат потребното ниво на капитал за покривање на кредитниот ризик на начинот утврден со оваа одлука.

XIII.3 Распоредување на кредитните рејтинзи

200. Народната банка врши распоредување на кредитните рејтинзи на признатите ИКР во степените на кредитен квалитет и соодветните пондери на ризичност определени со главата VI од оваа одлука.

Распоредувањето од ставот 1 од оваа точка се врши во текот на постапката за признавање на соодветната ИКР, како и во текот на нејзиното следење.

201. Народната банка го врши распоредувањето на долгорочните кредитни рејтинзи на признатата ИКР со примена на квантитативните и квалитативните фактори определени во главите XIII.3.1 и XIII.3.2 од оваа одлука.

202. Народната банка врши распоредување на краткорочните кредитни рејтинзи на признатата ИКР имајќи го предвид распоредувањето на нејзините долгорочни кредитни рејтинзи направено согласно со точка 201 од оваа одлука, како и врз основа на интерното распоредување направено од страна на ИКР и доставено во вообичаениот пакет на информации.

203. Народната банка врши распоредување на кредитните рејтинзи на уделите во инвестициските фондови на признатата ИКР имајќи го предвид распоредувањето на нејзините долгорочни кредитни рејтинзи направено согласно со точката 201 од оваа одлука, како и врз основа на интерното распоредување на прифатливите кредитни рејтинзи на уделите во инвестициските фондови направено од страна на ИКР и доставено во вообичаениот пакет на информации.

Како прифатливи кредитни рејтинзи на уделите во инвестициските фондови се сметаат кредитните рејтинзи кај кои при кредитната оцена во најголем дел се поаѓа од кредитниот квалитет на активата на инвестицискиот фонд. Други фактори (квалитетот на управувањето со фондот, чувствителноста на фондот на промените на пазарот, нивото на диверзификација на фондот, рочната усогласеност на активата и обврските на фондот и слично) можат делумно да се земат предвид при утврдувањето на кредитниот рејтинг, во зависност од нивната големина и природа.

204. По исклучок на оваа глава, побараните кредитни рејтинзи на „Фич рејтингс“, „Мудис“ и „Стандард и Пурс“ се распоредуваат во степените на кредитен квалитет од главата VI од оваа одлука, на начинот определен во Анекс бр. 6. Банката којашто за одделни пазарни сегменти користи побарани кредитни рејтинзи на овие три институции, ја утврдува пондерираната вредност

на одделните категории на изложеност, врз основа на распоредувањето извршено во Анекс бр. 6.

XIII.3.1 Квантитативни фактори

205. ИКР е должна да ги достави до Народната банка следниве квантитативни фактори коишто се користат како основа за распоредување на нејзините кредитни рејтинзи:

- остварениот десетгодишен просек на тригодишната кумулативна стапка на ненаплата на сите лица на кои ИКР им доделила ист долгорочен рејтинг;
- двете последни тригодишни кумулативни стапки на ненаплата на сите лица на кои ИКР им доделила ист долгорочен рејтинг.

Доколку станува збор за новооснована ИКР или ИКР којашто не располага со доволно долга серија податоци за утврдување на потребните стапки на ненаплата од ставот 1 од оваа точка, таа до Народната банка ги доставува проценетите, односно очекуваните стапки на ненаплата на сите лица на кои им доделила ист долгорочен рејтинг.

206. Народната банка врши споредба на квантитативните фактори од точка 205 од оваа одлука, со следниве споредбени стапки:

- стапката од точката 205 став 1 алинеја 1 се споредува со долгорочната споредбена тригодишна кумулативна стапка на ненаплата (Табела бр. 20);
- стапката од точката 205 став 1 алинеја 2 се споредува со стапките за следење и преоцена (Табела бр. 21).

Табела бр. 20

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5
Долгорочна споредбена тригодишна кумулативна стапка на ненаплата	0,10%	0,25%	1,00%	7,50%	20,00%

Табела бр. 21

Степен на кредитен квалитет	1	2	3	4	5
Стапка за следење	0,8%	1,0%	2,4%	11,0%	28,6%
Стапка за преоцена	1,2%	1,3%	3,0%	12,4%	35,0%

Народната банка врши првично распоредување на кредитните рејтинзи на признатите ИКР преку споредбата од ставот 1 алинеја 1 од оваа точка. Првичното распоредување се потврдува со користење на стапките за следење и преоцена на следниов начин:

- доколку последната тригодишна кумулативна стапка на ненаплата за одреден степен на кредитен квалитет во кој е распореден соодветниот кредитен рејтинг е над нивото на стапката за следење којашто се однесува на тој степен на кредитен квалитет (Табела бр. 20, ред 2), Народната банка ќе ја разгледа причината за настанатата разлика. Прераспоредување на кредитниот рејтинг во помалку поволен степен на

кредитен квалитет ќе се изврши доколку Народната банка утврди дека повисоката стапка на ненаплата е резултат на полоши стандарди за кредитна оцена или грешки во пресметката направени од страна на признатата ИКР;

- доколку последните две тригодишни кумулативни стапки на наплата за одреден степен на кредитен квалитет во кој е распореден соодветниот кредитен рејтинг се повисоки од нивото на стапката за преоцена којашто се однесува на тој степен на кредитен квалитет (Табела бр. 21, ред 3), Народната банка ќе изврши прераспоредување на кредитниот рејтинг во помалку поволен степен на кредитен квалитет.

XIII.3.2 Квалитативни фактори

207. При распоредувањето на кредитните рејтинзи на призната ИКР, Народната банка ги зема предвид и следниве квалитативни фактори:

- големината и опфатот на клиентите/издавачите на хартии од вредност коишто ги рангира признатата ИКР;
- распонот на кредитните рејтинзи коишто ги доделува признатата ИКР;
- значењето на секој кредитен рејтинг;
- дефиницијата на стапката на ненаплата.

XIII.4 Следење на признатите ИКР

208. Признатата ИКР е должна постојано да ги исполнува критериумите дефинирани во главата XIII од оваа одлука, врз основа на кои е призната од страна на Народната банка.

209. Признатата ИКР е должна да ја информира Народната банка за:

- секоја значајна промена во својата методологија којашто влијае врз исполнувањето на критериумите од главата XIII од оваа одлука (согласно со точка 196 од оваа одлука);
- тригодишната кумулативна стапка на наплата за претходната година за секој пазарен сегмент за кој е призната од страна на Народната банка (податокот се доставува најдоцна до крајот на тековната година);
- вообичаениот пакет на информации (се доставува на секои пет години);
и
- други информации коишто може да ги побара Народната банка за потребите на оваа одлука.

ИКР којашто е призната од страна на надлежен орган на друга земја е должна веднаш да ја известува Народната банка доколку тој супервизорски орган ја повлекол од списокот на признати ИКР или извршил промена во начинот на распоредување на нејзините кредитни рејтинзи.

210. Врз основа на информациите од точката 209 од оваа одлука, Народната банка врши редовно следење на:

- извршеното распоредување на кредитните рејтинзи на признатата ИКР,
- исполнувањето на критериумите дефинирани во главата XIII од оваа одлука од страна на признатата ИКР (најмалку на секои пет години).

211. Во сите случаи кога Народната банка ќе утврди дека извршеното распоредување повеќе не одговара на вистинскиот степен на кредитен квалитет, ќе изврши преоцена на распоредувањето согласно со главата XIII.3 од оваа одлука.

Призната ИКР кај која Народната банка извршила прераспоредување на нејзините кредитни рејтинзи, согласно со главата XIII.3 од оваа одлука, може да побара повторна преоцена на распоредувањето преку доставување соодветни докази од кои ќе може да се заклучи дека кумулативните стапки на ненаплата повеќе не се значително поголеми од вредностите на споредбените стапки. Во овие случаи, Народната банка може да го преоцени распоредувањето и да ги прераспореди кредитните рејтинзи на таа ИКР во поповолен степен на кредитен квалитет.

Доколку надлежен орган на земја-членка на Европската Унија изврши распоредување на кредитните рејтинзи на признатата ИКР различно од распоредувањето извршено од страна на Народната банка, Народната банка може да го приспособи сопственото распоредување на распоредувањето извршено од тој супервизорски орган.

XIII.5 Повлекување на издадената согласност

212. Народната банка може целосно или делумно да ја повлече издадената согласност за признавање на одредена ИКР.

Народната банка може целосно да ја повлече издадената согласност доколку утврди дека:

- признатата ИКР не ги исполнува критериумите дефинирани во главата XIII од оваа одлука;
- на ИКР којашто била призната преку индиректна постапка за признавање ѝ била повлечена согласноста од страна на соодветниот надлежен орган од земја-членка на Европската Унија или престанала да биде регистрирана согласно со Регулативата 1060/2009 на Европскиот парламент и Советот;
- признатата ИКР не ги исполнува барањата во поглед на доставување информации и податоци до Народната банка, во согласност со точка 209 од оваа одлука; или
- признатата ИКР ја користи согласноста на Народната банка за потребите на нејзино рекламирање и маркетинг.

Народната банка може делумно да ја повлече согласноста за користење на кредитните рејтинзи на признатата ИКР за одреден пазарен сегмент доколку утврди дека:

- признатата ИКР не ги исполнува критериумите дефинирани во главата XIII од оваа одлука само за одреден пазарен сегмент;
- на ИКР којашто била призната преку индиректна постапка за признавање ѝ била повлечена согласноста од страна на соодветниот надлежен орган од земја-членка на Европската Унија за користење на нејзините рејтинзи за одреден пазарен сегмент.

213. Покрај случаите од точката 212 од оваа одлука, Народната банка може да ја повлече целосно или делумно согласноста за признавање на одредена ИКР и доколку добие доказ дека друг надлежен орган ѝ ја одзел согласноста.

214. Покрај случаите од точката 212 од оваа одлука, Народната банка може да ја повлече согласноста за признавање на одредена ИКР со која им се дозволува на банките за потребите на оваа одлука да користат непобарани кредитни рејтинзи доделени од страна на таа ИКР, доколку утврди дека:

- квалитетот на непобараните кредитни рејтинзи е значително полош од квалитетот на побараните кредитни рејтинзи;
- признатата ИКР ги користи непобараните кредитни рејтинзи како средство да ги принуди лицата на кои се однесуваат тие рејтинзи да побараат од неа доделување побарани кредитни рејтинзи (рејтинзи коишто се плаќаат).

215. Во случаите кога Народната банка дала согласност за признавање на ИКР на ниво на група, Народната банка може да повлече дел од издадената согласност за одделна подружница што е членка на групата, доколку утврди дека подружницата:

- не ги користи истите кредитни оценки, методологија и процедури како и матичното лице (лицето коешто во име на групата добило согласност за признавање на групата од страна на Народната банка);
- ја користи согласноста за потребите на сопствено рекламирање и маркетинг;
- ги користи непобараните кредитни рејтинзи како средство да ги принуди лицата на кои се однесуваат тие рејтинзи да побараат од неа доделување побарани кредитни рејтинзи (рејтинзи коишто се плаќаат).

XIV. АДЕКВАТНОСТ НА КАПИТАЛОТ НА КОНСОЛИДИРАНА ОСНОВА

216. Банка којашто е предмет на консолидирана супервизија е должна да ја применува оваа одлука на индивидуална и на консолидирана основа.

Банката којашто е предмет на консолидирана супервизија ја утврдува стапката на адекватност на капиталот преку утврдување на износот на сопствените средства и на активата пондерирана според ризикот, врз основа на консолидираните извештаи на банкарската група.

217. Банката којашто е предмет на консолидирана супервизија и којашто, согласно со оваа одлука, е должна да утврдува капитал за покривање на валутниот ризик и на пазарните ризици на индивидуална основа, е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на овие ризици и на консолидирана основа.

Банката којашто е предмет на консолидирана супервизија и којашто, согласно со оваа одлука, не е должна да утврдува капитал за покривање на валутниот ризик и на пазарните ризици на индивидуална основа, е должна да утврдува капитал за покривање на овие ризици на консолидирана основа,

доколку банкарската група не ги исполнува исклучоците пропишани во точките 29 и 30 од оваа одлука.

218. Утврдувањето на адекватноста на капиталот на консолидирана основа се заснова врз утврдување на позициите коишто се вклучуваат во портфолиото на банкарски активности и позициите коишто се вклучуваат во портфолиото за тргување на ниво на банкарската група, односно на утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик и активата пондерирана според другите ризици на банкарската група.

XIV.1 Утврдување на сопствените средства на консолидирана основа

219. Износот на сопствените средства на банкарската група не смее да биде понизок од износот пропишан со Законот за банките.

220. Сопствените средства на банкарската група се утврдуваат согласно со главата III од оваа одлука, врз основа на консолидираните финансиски извештаи на банкарската група.

Покрај позициите од ставот 1 од оваа точка, во утврдувањето на сопствените средства на консолидирана основа како консолидирани резерви се сметаат и следниве позиции:

- износот на малцинското учество;
- секоја разлика утврдена како резултат на извршената консолидација, вклучувајќи ги и резервите од курсни разлики настанати при консолидацијата;
- учеството на членките на групата во трети лица за кои Народната банка издала согласност да не се вклучат во консолидацијата.

Позициите од ставот 2 од оваа точка се составен дел на основниот капитал на банкарската група. Доколку овие позиции имаат негативна вредност, се вклучуваат во одбитните ставки од точката 19 од оваа одлука, односно претставуваат одбитна ставка од основниот и дополнителниот капитал.

XIV.2 Утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик на консолидирана основа

221. Позициите од портфолиото на банкарски активности на банкарската група се утврдуваат врз основа на консолидираните финансиски извештаи на групата, изработени со користење на методот на целосна консолидација или друг метод, во зависност од односите помеѓу матичното лице на банкарската група и другите членки на групата.

222. Активата пондерирана според кредитниот ризик се утврдува со примена на пондерите на ризичност од главата VI од оваа одлука на позициите од портфолиото на банкарски активности на банкарската група.

Капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик на ниво на банкарската група е еднаков на 8% од износот на активата пондерирана според кредитниот ризик на банкарската група, утврдена согласно со ставот 1 од оваа точка.

XIV.3 Утврдување на активата пондерирана според другите ризици на консолидирана основа

223. Активата пондерирана според другите ризици на банкарската група се утврдува кога збирот на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група, утврден согласно со точката 224 од оваа одлука, капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на банкарската група, утврден согласно со точката 225 од оваа одлука, капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик, утврден согласно со точката 226 од оваа одлука и капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, утврден согласно со точката 227 од оваа одлука, ќе се помножи со 12,5.

При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група, капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на банкарската група, капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик и капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките на банкарската група, се користи агрегираната метода, на начинот утврден во точките 224, 225, 226 и 227 од оваа одлука.

224. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на индивидуална основа, согласно со главата VII од оваа одлука.

Збирот на утврдениот капитал од ставот 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во иста валута помеѓу членките на групата.

225. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на индивидуална основа, согласно со главата VIII од оваа одлука.

Збирот на утврдениот капитал од ставот 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на пазарните ризици за банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти помеѓу членките на групата.

Во случај кога одредена членка на групата не е должна да утврдува капитал за покривање на пазарните ризици, нејзините позиции од портфолиото за тргување се вклучуваат во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик на консолидирана основа.

226. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик на индивидуална основа, согласно со главата X од оваа одлука.

Збирот на утврдениот капитал од ставот 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик за банкарската група.

227. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките на индивидуална основа, согласно со главата IX од оваа одлука.

Збирот на утврдениот капитал од ставот 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките за банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки помеѓу членките на групата.

228. По исклучок на точката 223 став 2 од оваа одлука, по претходна согласност на Народната банка, банката којашто е предмет на консолидирана супервизија може да го примени методот на целосна консолидација за утврдување на активата пондерирана според другите ризици, доколку се исполнети следниве услови:

- матичното лице ги утврдува позициите во портфолиото за тргување и/или нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција и ги следи пазарните ризици, валутниот ризик и ризикот од промена на цените на стоките поврзани со овие позиции на ниво на целата група и на редовна основа;
- секоја членка на групата на индивидуална основа ја одржува пропишаната стапка на адекватност на капиталот;
- матичното лице има соодветна стручност и ресурси за спроведување на методот на целосна консолидација на дневна основа;
- сопствените средства можат слободно да се пренесуваат помеѓу членките на групата.

Доколку Народната банка издаде согласност за користење на методот на целосна консолидација, при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, валутниот ризик и ризикот од промена на цените на стоките, може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки помеѓу членките на групата. Доколку банката којашто е предмет на консолидирана супервизија одлучи да врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки, должна е истиот пристап да го применува кај сите членки на банкарската група.

XV. ИЗВЕШТАИ

229. Банките составуваат извештаи за спроведувањето на оваа одлука според сметководствената состојба на 31 март, 30 јуни, 30 септември и 31 декември и го доставуваат до Народната банка.

Рокот за доставување на извештаите со состојба на 31 декември е пет работни дена по истекот на рокот за доставување на неревидираниот годишен финансиски извештај.

Рокот за доставување на извештаите со состојба на 31 март, 30 јуни и 30 септември е петнаесет работни дена по истекот на периодот за кој се доставуваат извештаите.

По исклучок на ставот 1 од оваа точка, банката којашто е предмет на консолидирана супервизија е должна да ги достави извештаите за адекватноста на капиталот на консолидирана основа според сметководствената состојба на 30 јуни и 31 декември, во рок од 30 дена по истекот на роковите од ставот 2 и ставот 3 од оваа точка, предвидени за доставување на извештаите за адекватноста на капиталот на индивидуална основа.

230. На посебно барање на Народната банка, банката е должна да изготви извештаи со состојба на друг ден и во друг рок којшто е различен од состојбата и роковите наведени во точка 229 од оваа одлука.

XVI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

231. Гувернерот на Народната банка со упатство го пропишува начинот на спроведување на оваа одлука.

232. Штедилниците и филијалите на странски банки се должни соодветно да ги применуваат одредбите од оваа одлука, имајќи ги предвид одредбите од Законот за банките и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон со кои се регулира работењето на штедилниците и на филијалите на странски банки во Република Македонија.

233. За договорите за хибридни капитални инструменти и субординирани инструменти склучени до денот на стапувањето во сила на оваа одлука, ќе се применуваат прописите коишто важеле на денот на нивното склучување. Во случај на продолжување на рокот на договорот за хибриден инструмент или субординиран инструмент склучен до денот на стапувањето во сила на оваа одлука, банката е должна да го усогласи договорот со одредбите од оваа одлука.

234. Анексите бр. 1, 2, 3, 4, 5 и 6 се составен дел на оваа одлука.

235. Со започнувањето со примената на оваа одлука од страна на штедилниците, престанува да важи Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 159/2007, 32/2008, 31/2009, 96/2009, 157/2009 и 91/2011).

236. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе се применува од 01.07.2012 година за банките и филијалите на странски банки, односно од 01.07.2013 година за штедилниците.

О.бр.02-15/III-1/2012
29.03.2012 година
Скопје

Гувернер
и претседавач
на Советот на Народната банка
на Република Македонија
Димитар Богов

Анекс бр. 1

Финансиски дериват	Ризик од вложувања во должнички инструменти		Ризик од вложување во сопственички инструменти	
	Специфичен ризик	Генерален ризик	Специфичен ризик	Генерален ризик
Фјучерси и форварди на:				
- државни обврзници	Не	Да, како две позиции		
- обврзници на претпријатија	Да	Да, како две позиции		
- индекси на каматни стапки (пр. ЛИБОР)	Не	Да, како две позиции		
- сопственички инструменти		Да, како позиција во бескупонскиот должнички инструмент	Да	Да, како позиција во предметот
- берзански индекси		Да, како позиција во бескупонскиот должнички инструмент	Да	Да, како позиција во предметот
Форварди на каматни стапки (англ. Forward rate agreements)	Не	Да, како две позиции		
Форварди на девизен курс (англ. FX forward)	Не	Да, како една позиција во секоја валута		
Свопови	Не	Да, како две позиции	Да	Да, како две позиции во предметот

Анекс бр. 2

БАРАЊЕ ЗА ПРИЗНАВАЊЕ НА _____ за призната надворешна институција за кредитен рејтинг за потребите на утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик

I. ПОДАТОЦИ ЗА ОВЛАСТЕНОТО ЛИЦЕ НА БАРАТЕЛОТ

(да се заокружи): г. / г-ѓа

Име:

Презиме:

Работно место:

Адреса на живеење (постојана или привремена):

Поштенски код и населено место:

Држава:

Тел. број:

Факс:

Електронска пошта:

II. ПОДАТОЦИ ЗА ПОЛНОМОШНИКОТ¹

(да се заокружи): г. / г-ѓа

Име:

¹ Да се пополни во случај на издадено полномошно за поднесување барање за признавање.

Презиме:

Работно место:

Адреса на живеење (постојана или привремена):

Поштенски код и населено место:

Држава:

Тел. број:

Факс:

Електронска пошта:

ПОЛНОМОШНО

Јас, _____ долупотпишаниот/ната, _____ го _____ ополномоштувам _____ (име и презиме на полномошникот) како мој полномошник и го овластувам во мое име да поднесе барање за признавање на _____ (назив на барателот) од страна на Народната банка на Република Македонија, како призната надворешна институција за оцена на кредитниот ризик за потребите на утврдувањето на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик.

Потпис на овластеното лице на барателот

III. ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ

1. Пазарен сегмент за кој се бара признавање:

2. Назив и седиште на подружниците за кои барателот бара признавање:

3. Список на земји во кои барателот бара или има намера да побара признавање (да се заокружи или да се пополни):

1. Австрија
2. Белгија
3. Бугарија
4. Кипар
5. Република Чешка
6. Данска
7. Естонија
8. Финска
9. Франција
10. Германија
11. Грција
12. Унгарија
13. Ирска
14. Италија
15. Латвија
16. Литванија
17. Луксембург
18. Малта
19. Холандија
20. Полска
21. Португалија
22. Романија
23. Словачка
24. Словенија
25. Шпанија
26. Шведска
27. Велика Британија
28. Исланд
29. Лихтенштајн
30. Норвешка
31. Други:

IV. ПРИЛОЗИ (да се заокружи или да се пополни)

1. Изјава од банка во Република Македонија за намерата да ги користи кредитните рејтинзи на барателот за потребите на утврдување на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик (Анекс бр. 3);
2. Изјава за усогласеноста на кредитните оценки, методологијата, процедурите и практиките за утврдување на кредитните рејтинзи на ниво на целата група на која ѝ припаѓа барателот (Анекс бр. 4);

3. Пополнет вообичаен пакет-информации согласно со Анекс бр. 5 од оваа одлука;
4. Друго:

Барател (назив и седиште):

Место и дата:

Име и презиме на овластеното лице/полномошникот на барателот:

Своерачен потпис на овластеното лице/полномошникот на барателот:

Анекс бр. 3

ИЗЈАВА ЗА НАМЕРАТА ЗА КОРИСТЕЊЕ НА КРЕДИТНИТЕ РЕЈТИНЗИ НА

Ние, во својство на членови на Управниот одбор на _____ (назив и седиште на банката), потврдуваме дека доколку _____ (назив на барателот) биде призната од Народната банка на Република Македонија, _____ (назив на банката) ќе ги користи рејтинзите на барателот при пресметката на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик со примена на стандардизираниот пристап.

Место и дата:

Име и презиме на членовите на Управниот одбор на _____ (назив на банката):

Своерачен потпис на членовите на Управниот одбор на _____ (назив на банката):

Анекс бр. 4

ИЗЈАВА ЗА УСОГЛАСЕНОСТА НА МЕТОДОЛОГИЈАТА И ПРОЦЕДУРИТЕ ВО РАМКИТЕ НА ГРУПАТА НА И КОЈА ПРИПАЌА БАРАТЕЛОТ

Јас, долупотпишаниот, потврдувам дека следниве подружници на ИКР:

(назив и седиште на подружницата/ците на ИКР), применуваат исти кредитни оценки, методологија, процедури и практики за утврдување на кредитните рејтинзи, за секој од наведените пазарни сегменти (да се пополни доколку е потребно):

Место и дата:

Име и презиме на овластеното лице/полномошникот на барателот:

Своерачен потпис на овластеното лице/полномошникот на барателот:

Анекс бр. 5

ВООБИЧАЕН ПАКЕТ-ИНФОРМАЦИИ

I. ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ

1. Вид на кредитен рејтинг којшто се издава: побаран и/или непобаран, со краток опис на причината поради која е одлучено да се издава тој вид кредитен рејтинг.

2. Земји во кои барателот е активен (издава кредитни рејтинзи).

3. Преглед на сопственичката и организациската структура на ИКР и групата на која ѝ припаѓа: сопственоста, поголемите подружници, помошни и други услуги коишто ги нуди барателот и слично. Информациите за сопственоста треба да вклучат листа на акционери/содружници коишто поседуваат повеќе од 10% од акциите/уделите на ИКР.

4. Вкупен број вработени лица во редовен работен однос.

5. Број на најголемите клиенти и/или претплатници и нивното процентуално учество во приходите на ИКР (пример: клиенти и претплатници коишто учествуваат со повеќе од 5% во вкупните приходи на ИКР).

6. Информации за финансиската состојба на ИКР: финансиски извештај за претходните 3 години и проекција за следните 3 години (ако не се расположливи, тогаш изјава за финансиска поддршка издадена од матичното лице на групата на која ѝ припаѓа барателот).

7. Изјава за придржување кон кодексот на однесување којшто ги содржи стандардите прифатени од пазарот и меѓународно признатите правила на однесување.

II. ИНФОРМАЦИИ КОИШТО ГО ПОТВРДУВААТ ИСПОЛНУВАЊЕТО НА КРИТЕРИУМИТЕ ЗА ПРИЗНАВАЊЕ²

1. ОБЈЕКТИВНОСТ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА

1.1. Целосен опис на методологијата и на процесот за изработка, примена и промена на методологијата. Описот треба да вклучи опис на процесот којшто се применува за обезбедување целосна и единствена примена на методологија за сите пазарни сегменти, со посебна оценка на улогата на одборите за рангирање и процедурите коишто тие ги користат, обемот на информации добиени од лицата на кои им се утврдува кредитен рејтинг, пристапот и користењето информации коишто немаат јавен карактер итн.

1.2. Детален опис на квантитативните фактори: клучните показатели, изворите на податоци, претпоставките и квантитативните техники коишто се

² Барателот не треба да ги повторува одговорите, туку за секој критериум недвосмислено да ги наведе разликите помеѓу пазарните сегменти на кои се однесува барањето за признавање.

користат, опфатот на информациите од лицата чијшто кредитен рејтинг се утврдува и слично (за сите пазарни сегменти каде што се применува основната методологија).

1.3. Детален опис на квалитативните фактори, а особено на обемот на користење квалитативни и субјективни оценки во однос на квалитетот на стратегијата, деловниот план на лицата чијшто кредитен рејтинг се утврдува и слично (за сите пазарни сегменти каде што се применува основната методологија).

1.4. Преглед на основните разлики во методологијата што се применува во одделни географски региони (доколку постојат такви разлики).

1.5. Опис на методологијата којашто се применува за потврдување на точноста, доследноста и сеопфатноста на кредитниот рејтинг систем и на неговата способност за предвидување, со детаљна анализа на резултатите и заклучоците добиени од спроведената анализа.

2. НЕЗАВИСНОСТ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА

2.1. Детален опис на процедурите за обезбедување реални и објективни кредитни рејтинзи, односно опис на механизмите за препознавање, спречување, управување или отстранување на тековните или потенцијалните случаи на судир на интереси.

2.2. Детален опис на механизмите за заштита на постапката за утврдување кредитни рејтинзи кога се доделуваат рејтинзи на акционерите/содружниците на ИКР или други лица коишто се поврзани со ИКР.

2.3. Доказ и изјава за постоење независна функција на внатрешната ревизија или други инструменти за обезбедување ефикасно спроведување на внатрешните процедури за доделување, проверка и повлекување на кредитниот рејтинг.

2.4. Доказ и изјава дека членовите на тимовите и одборите за рангирање ги имаат потребните искуство и стручност во утврдувањето кредитни рејтинзи, како и доказ за постоење унапредување на нивната стручност преку соодветни обуки.

2.5. Опис на основните карактеристики на воспоставениот кодекс за однесување на ИКР.

2.6. Доказ и изјава дека политиката за наградување на лицата кои вршат утврдување на кредитниот рејтинг не влијае врз изработката на независна и објективна кредитна оцена (пр. доказ дека наградувањето на аналитичарите не зависи од одлучувањето за доделување кредитен рејтинг, наплатените провизии и други приходи од инвеститорите или претплатниците).

2.7. Информации за единствената тарифа за надоместоци на ИКР.

2.8. Доказ/изјава дека вработените лица вклучени во процесот на утврдување кредитен рејтинг не се во деловен однос со лицата чијшто кредитен

рејтинг се утврдува, а којшто може да го спречи издавањето независна и квалитетна кредитна оцена.

3. ПОСТОЈАНО СЛЕДЕЊЕ И РЕВИДИРАЊЕ НА КРЕДИТНИТЕ РЕЈТИНЗИ

3.1. Основни информации за постојаното следење на утврдените кредитни рејтинзи, како на пр.: воспоставените процедури за следење и нивните основни карактеристики, опфатот, периодичноста и вработените лица/тимовите вклучени во следењето, основните фази на процесот на следење, ажурирањето на податоците, вклучувањето на информациите од лицата чијшто рејтинг се утврдува, системот за предупредување, механизмите коишто овозможуваат системските грешки настанати при утврдувањето на рејтинзите да се користат при можните промени на методологијата за утврдување кредитен рејтинг и сл.

3.2. Збирен преглед на резултатите од извршеното ревидирање.

3.3. Доказ дека се врши потврдување на кредитните рејтинзи врз основа на историското искуство, најмалку еднаш годишно.

3.4. Обемот на соработката со органите на управување на клиентите чијшто кредитен рејтинг се утврдува.

4. ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА

4.1. Доказ дека се објавуваат основните принципи на методологијата за доделување кредитен рејтинг.

4.2. Опис на начинот на кој се објавуваат информациите, како и на условите под кои сите заинтересирани корисници можат да имаат пристап до кредитните рејтинзи доделени од страна на барателот.

4.3. Опис на политиката за транспарентност на кредитните рејтинзи, во зависност од видот на кредитниот рејтинг: побаран или непобаран.

5. ВЕРОДОСТОЈНОСТ НА КРЕДИТНИОТ РЕЈТИНГ

5.1. Доказ за прифатеноста на кредитните рејтинзи на барателот од страна на пазарот, како на пример: пазарно учество, број на клиенти чијшто рејтинг бил утврден, информација за периодот на активност на ИКР на пазарот, вкупни приходи остварени врз основа на утврдување кредитен рејтинг.

6. ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА КРЕДИТНИОТ РЕЈТИНГ

6.1. Детален опис на процедурите за јавно објавување на кредитните рејтинг.

III. ПОТРЕБНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА РАСПОРЕДУВАЊЕ НА КРЕДИТНИТЕ РЕЈТИНЗИ

1. ИНФОРМАЦИИ ЗА РАСПОРЕДУВАЊЕ НА ДОЛГОРОЧНИТЕ КРЕДИТНИ РЕЈТИНЗИ

1.1. Дефиниција на стапката на ненаплата.

1.2. Тригодишна кумулативна стапка на ненаплата за секој кредитен рејтинг (да се доставува до Народната банка на годишна основа, во случај ИКР да биде призната) и најмалку двете последни тригодишни кумулативни стапки на ненаплата.

1.3. Десетгодишен просек на тригодишните кумулативни стапки на ненаплата. Ако ИКР не располага со овие стапки, тогаш ги доставува проценетите, односно очекуваните стапки на ненаплата на обврските.

1.4. Доколку се користи претходно утврдена (таргетирана) веројатност на ненаплата, тогаш се доставува информација за така утврдената веројатност на наплата за секоја категорија кредитен рејтинг.

1.5. Опис на методологијата за пресметка на тригодишните збирни стапки на ненаплата: избор на портфолиото (статичко или динамичко портфолио), дефинирање на ненаплатата, пресметување на бројот на неплати (начин на пондерирање).

1.6. Статистичко значење на стапката на ненаплата.

1.7. Динамички карактеристики на методологијата за утврдување кредитен рејтинг („статичка“, односно во даден момент или „динамичка“, односно методологија на рангирање којашто го зема предвид деловниот циклус).

1.8. Дефинирање (значење) на категориите кредитен рејтинг.

1.9. Распон на кредитните рејтинзи коишто ги доделува ИКР.

1.10. Период во кој се утврдува кредитниот рејтинг.

1.11. Транзициска матрица.

1.12. Географска покриеност.

2. ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА УТВРДУВАЊЕТО КРЕДИТЕН РЕЈТИНГ НА ИНВЕСТИЦИСКИТЕ ФОНДОВИ

2.1. Приказ на кредитните рејтинзи на уделите во инвестициските фондови коишто поаѓаат од оценката на кредитниот квалитет на активата на фондот (вложувањата на фондот).

2.2. Опис на факторите и на нивното влијание врз кредитниот рејтинг.

2.3. Дефинирање (значење) на категориите кредитен рејтинг.

2.4. Распон на кредитните рејтинзи коишто ги доделува ИКР.

2.5. Период во кој се утврдува кредитниот рејтинг.

2.6. Транзициска матрица.

2.7. Географска покриеност.

2.8. Поврзаноста на кредитниот рејтинг на инвестицискиот фонд и долгорочните кредитни рејтинзи на ИКР.

3. ИНФОРМАЦИИ ЗА РАСПОРЕДУВАЊЕТО НА КРАТКОРОЧНИТЕ КРЕДИТНИ РЕЈТИНЗИ

3.1. Поврзаноста помеѓу краткорочните и долгорочни кредитни рејтинзи на ИКР.

Анекс бр. 6

РАСПОРЕДУВАЊЕ НА ПОБАРАНИТЕ КРЕДИТНИ РЕЈТИНЗИ НА „ФИЧ РЕЈТИНГС“ (FITCHRATINGS, UK), „МУДИС“ (MOODY'S INVESTORS SERVICES LTD, UK) И „СТАНДАРД И ПУРС“ (STANDARD&POOR'S RATINGS SERVICES) ВО СООДВЕТНИТЕ СТЕПЕНИ НА КРЕДИТЕН КВАЛИТЕТ

Распоредување на долгорочните кредитни рејтинзи во соодветните степени на кредитен квалитет

Степен на кредитен квалитет	Централни влади и централни банки	Локална самоуправа, регионална власт, јавни институции, мултилатерални развојни банки и меѓународни организации	Банки		Други трговски друштва	„Фич“	„Мудис“	„Стандард и Пурс“
			Преостаната рочност до 3 месеци	Преостаната рочност над 3 месеци				
1	0%	20%	20%	20%	20%	AAA до AA-	Aaa до Aa3-	AAA до AA-
2	20%	50%	20%	50%	50%	A+ до A-	A1 до A3	A+ до A-
3	50%	50%	20%	50%	100%	BBB+ до BBB-	Baa1 до Baa3	BBB+ до BBB-
4	100%	100%	50%	100%	100%	BB+ до BB-	Ba1 до Ba3	BB+ до BB-
5	100%	100%	50%	100%	150%	B+ до B-	B1 до B3	B+ до B-
6	150%	150%	150%	150%	150%	CCC+ и под CCC+	Caa1 и под Caa1	CCC+ и под CCC+

Распоредување на краткорочните кредитни рејтинзи за банки и други трговски друштва

Степен на кредитен квалитет	Пондер	„Фич“	„Мудис“	„Стандард и Пурс“
1	20%	Ф-1+, Ф-1	П-1	А-1+, А-1
2	50%	Ф-2	П-2	А-2
3	100%	Ф-3	П-3	А-3
4 до 6	150%	Под Ф-3	неприменливо	Б-1, Б-2, Б-3, Ц

Распоредување на долгорочните кредитни рејтинзи за удели во инвестициски фондови

Степен на кредитен квалитет	Пондер	„Фич“	„Мудис“	„Стандард и Пурс“
1	20%	ААА до АА-	Ааа до Аа3-	ААА до АА-
2	50%	А+ до А-	А1 до А3	А+ до А-
3	100%	БББ+ до БББ-	Баа1 до Баа3	БББ+ до БББ-
4	100%	ББ+ до ББ-	Ба1 до Ба3	ББ+ до ББ-
5	150%	Б+ до Б-	Б1 до Б3	Б+ до Б-
6	150%	ЦЦЦ+ и под ЦЦЦ+	Цаа1 и под Цаа1	ЦЦЦ+ и под ЦЦЦ+